

OKSANA SHKURGAN
INSTYTUT SZTUKI, POLSKA AKADEMIA NAUK

PIEŚNI IHUMENA KRYSZYNOPOLSKIEGO O. KORNELA
SROCYŃSKIEGO W NOWO ODNALEZIONYM DRUKU
„CHWAŁA BOGA CUDOWNEGO W ŚWIĘTYM ONUFRYM”
(LWÓW 1773)

W dziejach Kościoła grekokatolickiego złotymi literami zapisał się o. Kornel (Grzegorz) Sroczyński (1731–90)¹, urodzony w Siedliskach (w ziemi przemyskiej), bazylianin, ihumen i prefekt misji w Krystynopolu, ihumen w Ławrowie pod Samborem, kaznodzieja, sekretarz prowincji koronnej oraz kronikarz, znany też jako autor cennego zabytku literatury bazylikańskiej – podręcznika metodycznego dla unickich misjonarzy ludowych zatytułowanego *Methodus Peragendi Missiones Apostolicas in Provincia Ruthena O.S. Basilii Magni* i sporządzonego w 1770 r., który ukazał się drukiem w Poczajowie pod tą samą nazwą w roku 1772. Podręcznik Sroczyńskiego opublikowano wraz z przedrukiem wydanej wcześniej anonimowo edycji *Katechizmu krótko zebranego* (Lwów 1768), prawdopodobnie pierwszego jego dzieła, którego unikatowy egzemplarz zachował się do dziś jako drukowany dodatek naklejony na karty wskazanej rękopiśmiennej pracy autorstwa Sroczyńskiego². Na końcowych kartach

- 1 Roman Łukań, *Autor dziejopisu monasteru Krystynopolskiego o. Korneliusz Sroczyński ZŚBW: krótki życiorys (ur. 17/XI 1731–21/III 1790)*, Kraków 1939; O[rest] Kupranec', „Vasiljans'kij propovidnik XVIII st. – o. Kornilij Sročins'kij, ČSVV”, *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni* 1954 Series II Sectio II Vol. II (VIII) Fasc. 1–2, s. 265–266; Mihajlo Vavrik, „O. Kornilo Sročins'kij, ČSVV, istoriograf i propovidnik (1731–1790)”, *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni* 1960 Series II Sectio II Vol. III (IX) Fasc. 3–4, s. 429–439; Īs[idor] Patrilo, „Naris istorii Vasiljån – 1743–1839”, *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni* 1992 Series II Sectio I Vol. XLVIII, s. 237, 249; Andrzej A. Zięba, „Sroczyński Grzegorz”, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. 41, Warszawa–Kraków 2002, s. 218–219.
- 2 Podręcznik metodyczny zadedykowany bazylikańskim misjonarzom ludowym o. Kornel Sroczyński sporządził w 1770 r. na polecenie protoihumena Innocentego Matkowskiego. Rękopiśmienne źródło jest obecnie przechowywane w zespole nr 3 (Monastyr bazylianów) pod sygnaturą 159 (z dawnymi sygnaturami 603 i 612) w Oddziale Rękopisów Lwowskiej Narodowej Naukowej Biblioteki Ukrainy im. W. Stefanyka. Na końcowych kartach (k. 75r–102v) tego rękopisu wklejono egzemplarz wydania pt. *Katechizm krótko zebrany* (Lwów 1768), posiadający odrębną foliację. Jeszcze w początkach XX w. z rzadkiego już w tych czasach egzemplarza tej edycji katechizmu korzystał w archiwum klasztoru bazylikańskiego św. Onufrego we Lwowie ukraiński historyk literatury, pedagog i poeta Wasyl Szczurat (1871–1948), który poinformował, że wydanie to było wklejone w arkusze rękopisu *Methodus Missionum O.S.B.M.* z 1770 r. pod sygnaturą

katechizmu lwowskiego z 1768 r., jak i jego reedycji poczajowskiej z 1772 r., znajduje się zbiorek tekstów jedenastu pieśni nabożnych w języku polskim i ukraińskim (sporządzonych w transliteracji alfabetem łacińskim), wykonywanych w czasie misji bazylikańskich³. Poza tym ten gorliwy oraz pracowity misjonarz sporządził cały szereg cennych ksiąg, a także, o czym wiadomo z literatury, w okresie swego urzędowania (w l. 1766–76) ihumena klasztoru bazylikańskiego w Krystynopolu (obecnie Czerwonohrad w obwodzie lwowskim na Ukrainie) opublikował pracę zawierającą przekazy pieśni nabożnych jego autorstwa, o których będzie mowa w niniejszym artykule.

612 (por. Vasył' Šurat, *Ĺz studij nad počaiv's'kim Bogoglasnikom. Kvestii avtorstva i času povstannâ deâkih pisen'*, L'viv 1908, s. 40). Natomiast już przed II wojną światową bazylianin o. Roman Łukań wskazał na zachowaną w lwowskich zbiorach rękopiśmienną pracę *Methodus Peragendi Missiones Apostolicas in Provincia Ruthena O.S. Basilii Magni* z 1770 r. autorstwa Sroczyńskiego, która ukazała się drukiem w oficynie unickiej w Poczajowie w 1772 r. wraz z *Katechizmem krótko zebrany* (Poczajów 1772), prawdopodobnie również autorstwa tego bazylianina. Jak podawał o. Łukań, poczajowski katechizm został przedrukowany z lwowskiego katechizmu z 1768 r., który był mu wówczas znany z jedyne go egzemplarza zachowanego we Lwowie (zob.: R. Łukań, op. cit., s. 9–10). O aktualnym miejscu przechowywania *Katechizmu krótko zebranego* (Lwów 1768), wklejonego na końcowych kartach wskazanej rękopiśmiennej pracy Sroczyńskiego, poinformowała Beata Lorens (*Bazylianie prowincji koronnej w latach 1743–1780*, Rzeszów 2014, s. 264–265). Zob. także: [Cornelius Sroczyński], *Methodus Peragendi Missiones Apostolicas in Provincia Ruthena O.S. Basilii Magni... presertim incipientium proposita*. [Poczajoviae], Typis S.R.M. Monast: Poczajov: O.S.B.M., 1772; [Cornelius Sroczyński], *Katechizm krótko o(!) zebrany: Przedniejsze wiadomości do zbawienia potrzebne w sobie zawierający na missyach Zakonu S. Bazylego Wielkiego Prowincji Koronnej zwyczajny. Za dozwole niem zwierzchności do druku podany. Pierwicy w Lwowie w Drukarni J.K.M. Bractwa SSS. Trojcy, roku P. 1768, a teraz znowu odnowiony*. [Poczajów], w Drukarni J. K. M. Poczajowskiej WW. OO. Bazylianów, 1772. Źródła te odnotowują: Ā[kim] P[ropokopovič] Zapasko, Ā[roslav] D[mitrovič] Ĺsaëvič, *Pam'atki knižkovogo mistectva. Katalog starodrukiv, vidanih na Ukraïni*, kn. 2 č. 2, (1765–1800), L'viv 1984, nr 2672, 2673, s. 28. Źliâ Rudakova, „Počaiivs'ki vidannâ latins'kim šrifitom abo z vikoristannâm latins'kogo šrifitu (1730-ti–1830 rr.)”, w: *Drukarnâ Počaiivs'kogo Uspens'kogo monastirâ ta ii starodruki: zbirnik naukovih prac'*, red. G[alina] Ĺ[vanivna] Koval'čuk, Kiv 2011, s. 208–209. Drukowany podręcznik Sroczyńskiego omówił: Ĺ[inej] Nazarko, „Metodičnij pidručnik vasiljâns'kih misij o. K. Sročins'kogo (U 200-łittâ jogo počai: 1772–1972)”, *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni* 1974 Series II Sectio II Vol. IX (XV) Fasc. 1–4, s. 142–151.

- 3 Na utwory te pierwszy zwrócił uwagę w wzmiankowanej powyżej pracy Szczurata, który opublikował incipity tekstów jedenastu pieśni nabożnych (wraz z uwagami do nich), znajdujących się na końcu lwowskiego katechizmu z 1768 r. w zbioru opatrzonym tytułem *Piesni Nabożne na Missyach zwyczajne* (na k. 18–28). Zob.: V. Šurat, op. cit., s. 40. Współcześnie informacje te zostały powielone w pracach ukraińskiego muzykologa Jurija Medwedjka, który dodatkowo przeprowadził źródłowo-tekstologiczną analizę przekazów ukraińskojęzycznych tekstów pieśni nabożnych, opublikowanych w zbioru zamieszczonym we wskazanym katechizmie i następnie w jego poczajowskiej reedycji, zob.: Źrij Medvedik, *Ukraïns'ka duhovna pisnâ XVII–XVIII stolit'*, L'viv 2006 (= Ĺstorii Ukraïns'koï muziki. Vip. 15: Doslidžennâ), s. 133–135; tegoż, „Ukraïns'ki duhovni pisni u pol's'kih ta pol's'komovnih starodrukah 1717–1797 rokiv”, w: *Ad Fontes: z istorii Ukraïns'koï muziki XVII–počatku XX st.: vibrani statii, materiali, recenzii*, L'viv 2015, s. 113–114. W swoich badaniach korzystałam z lwowskiego katechizmu z 1768 r. oraz jego reedycji poczajowskiej z 1772 roku. W szczególności zwróciłam uwagę na zamieszczone w tych wydaniach polskojęzyczne pieśni z repertuaru rzymskokatolickiego, a także na ukraińskojęzyczny przekaz pieśni katechizmowej *Троїця Бог Отець, Бог Син, Бог Дух Святий* (dostosowany do potrzeb Kościoła greckokatolickiego przekład polskiej pieśni *Trójca Bóg Ojciec, Bóg Syn, Bóg Duch Święty*), które śpiewano w czasie misji bazylikańskich, zob.: Oksana Shkurgan, „Pieśni nabożne wydane przez o. Tymoteusza Szczurowskiego w kontekście repertuaru wykonywanego w środowiskach rzymskokatolickich i unickich w Rzeczypospolitej Obojga Narodów”, *Rocznik Lituanistyczny* 1 (2015), s. 197–218, wersja online na stronie <http://dx.doi.org/10.12775/RL.2016.08>, dostęp 28 II 2017; teŹe, „Problem atrybucji pieśni katechizmowej «Троїця Бог Отець, Бог Син, Бог Дух Святий»”, *Kalophonía: Naukovij zbirnik z istorii cerkovnoï monodii ta himnografii*, t. 8, L'viv 2016, s. 168–200.

Przed wybuchem II wojny światowej historyk Zakonu Św. Bazylego Wielkiego o. Roman Łukań (1907–43) podał do wiadomości znane mu drukowane oraz liczne pozostałe w rękopisach dzieła autorstwa o. Sroczyńskiego⁴. Wówczas badacz ten wprowadził do naukowego obiegu opublikowaną w 1773 r. w drukarni lwowskich oo. franciszkanów w nakładzie jednego tysiąca egzemplarzy „książeczkę o św. Onufrym” (bez podania brzmienia karty tytułowej), przygotowaną przez superiora krystynopolskiego na potrzeby ustanowienia Bractwa św. Onufrego przy cerkwi bazylikańskiej w Krystynopolu, zadedykowaną Stanisławowi Szczęsnemu Potockiemu (1752–1805), zawierającą przekazy pieśni ułożonych przez o. Kornela Sroczyńskiego. Jak podawał o. Łukań, na treść tej rzadko spotykanej już w jego czasach publikacji składały się odpusty nadane temu bractwu i przywileje, „uwiadomienia” i powinności bractwa, godzinki do św. Onufrego, litania oraz sumariusz życia tego pustelnika, a także „pieśni nowe przez o. Sroczyńskiego ułożone, tj. o św. Onufrym (*O, Ojczyzno Niespokojna! Głód, powietrze, ogień, wojna*) po polsku i po rusku (ukraińsku), pieśń do Pana Jezusa Ukrzyżowanego, pieśń do Pana Jezusa (*Zaleway się łzami*), o Naysw. Matce Bolesney, o św. Bazyliu W. i o św. Mikołaiu”⁵.

W początkach XXI w. w *Polskim Słowniku Biograficznym* w haśle poświęconym Sroczyńskiemu znalazła się już tylko wzmianka o tej samej książeczce bez tytułu – wydanej w tysięcznym nakładzie w oficynie franciszkańskiej we Lwowie w 1773 r. – w której ten unicki autor zamieścił swoje pieśni „po polsku i ukraińsku (m.in. nawiązującą zapewne do niedawnego rozbioru Rzeczypospolitej pieśń *O, Ojczyzno niespokojna! Głód, powietrze, ogień, wojna...*)”⁶.

Także w najnowszych studiach polskiej historyk Beaty Lorens mowa jest o Sroczyńskim jako autorze pieśni opublikowanych w wyżej wskazanym druku. Informacje takie badaczka zaczerpnęła z dwóch różnych źródeł, spisanych przez Sroczyńskiego w czasach jego ihumeństwa w Krystynopolu⁷. Według ustaleń Lorens, przed uroczystościami wprowadzenia Bractwa św. Onufrego do bazylikańskiej cerkwi pw. św. Jerzego i św. Onufrego w Krystynopolu superior Sroczyński na początku czerw-

4 R. Łukań, op. cit., s. 8–15. Niektóre z tych rękopiśmiennych źródeł Sroczyńskiego zostały rok wcześniej wymienione w: *Bibliografia Krystynopola i Potockich*, zebrał Jan Czernecki, Roman Łukań, Kraków 1938, s. 8–9. Następnie informacje o tych samych rękopisach Sroczyńskiego zamieszczono we wzmiankowanym bibliograficznym indeksie autorstwa tych samych badaczy, który został opublikowany jako dodatek do monografii: Jan Czernecki, *Mały król na Rusi i jego stolica Krystynopol*, Kraków 1939, s. 466–467.

5 R. Łukań, op. cit., s. 8–9. Ten poświęcony św. Onufremu druk jest też wspomniany w: M. Vavrik, op. cit., s. 431–432; M[eletius] M. Wojnar, „Basilian scholars and publishing houses (XVII–XVIII)”, *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni* 1974 Series II Sectio II Vol. IX (XV) Fasc. 1–4, s. 79.

6 A.A. Zięba, op. cit., s. 218.

7 Rękopisy, które wykorzystuje w swoich studiach Lorens, są znane jeszcze z prac o. Romana Łukania i Jana Czerneckiego; źródła te są nadal przechowywane we Lwowie. Chodzi o ocalałą do naszych czasów w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie księgę Bractwa św. Onufrego w Krystynopolu *Pustynia Ludna* z 1773 r. (zespół 684, op. 1, sp. 3067), a także o przechowywaną w Oddziale Rękopisów Lwowskiej Narodowej Naukowej Biblioteki Ukrainy im. W. Stefanyka księgę *Dziejopis monasteru krystynopolskiego Zakonu S. Bazylego Wielkiego, od. R.P. 1766* (zespół. 3, sygn. 802).

ca 1773 r. w oficynie oo. franciszkanów we Lwowie wydał w nakładzie jednego tysiąca egzemplarzy książeczkę przygotowaną specjalnie na tę okazję, zadedykowaną właścicielowi tej miejscowości – staroście bełskiemu Stanisławowi Szczęsnemu Potockiemu, zawierającą zyciorys św. Onufrego oraz modlitwy jemu poświęcone wraz z godzinkami i litaniami, a także „pieśni ułożone przez superiora na cześć św. Onufrego i innych świętych w języku polskim i ruskim (ukraińskim)”⁸. Dość duży nakład tej publikacji pozwala przypuszczać, iż została ona przygotowana w celu rozdawania wiernym w czasie tego wydarzenia. Na uroczystościach introdukcji Bractwa św. Onufrego do cerkwi bazylikańskiej w Krystynopolu, które odbyły się w dn. 22–23 VI (11–12 VI starego stylu) 1773 r., obecna była szlachta i duchowieństwo obu obrządków oraz licznie przybyli wierni, zarówno należący do Kościoła greckokatolickiego, jak rzymskokatolickiego⁹. Zgodnie z ustaleniami Lorens, po odprawionych nieszporach w wigilię święta patrona bractwa w uroczystej procesji, której towarzyszyła kapela wykonująca pieśni religijne, zakonnicy na zmianę z kapelą śpiewali zwrotki specjalnie na tę okazję ułożonych pieśni, między innymi *O, Ojczyzno niespokojna! Głód, powietrze, ogień, wojna* autorstwa Sroczyńskiego. Także w drugim dniu uroczystości po zakończeniu nabożeństw kapela grała melodie religijne, a zakonnicy śpiewali pieśni¹⁰. Na podstawie materiału źródłowego Lorens uściśliła, że Sroczyński w tym lwowskim druku „zamieścił sześć ułożonych przez siebie pieśni: dwie poświęcone Matce Bożej, jedną o Panu Jezusie, zaś trzy o świętych Pańskich: Onufrym (*O Ojczyzno niespokojna! Głód, powietrze, ogień, wojna*), Mikołaju i Bazylim”, przy tym badaczka podkreśliła, iż wcześniej o. Łukań wskazał na publikację w tej książce wśród innych utworów tylko jednej pieśni ułożonej na cześć Matki Bożej, a z kolei dwóch pieśni – poświęconych Jezusowi, a także na zapisany w wersji ukraińskojęzycznej utwór dedykowany św. Onufremu¹¹. Jak wynika z badań Lorens, z rękopiśmiennych dzieł Sroczyńskiego nic nie było wiadomo o brzmieniu tytułu omawianego wydania, nie zanotował w nich superior żadnych tekstów (albo fragmentów) pieśni nabożnych ułożonych przez niego, chociażby na przykład wspomnianej w jego zapisach pieśni

8 B. Lorens, „Bazylianie prowincji koronnej”, op. cit., s. 295.

9 Dodatkowo należy zauważyć, że organizowane na obszarach Rzeczypospolitej w XVIII w. przy cerkwiach bazylikańskich bractwa religijne skupiały zarówno samych zakonników, duchowieństwo diecezjalne obu obrządków oraz ludność różnych obrządków, obu płci i wszelkich stanów, zob.: Beata Lorens, „Bractwa religijne a relacje międzyobrzędkowe w południowo-wschodniej Rzeczypospolitej w XVIII wieku”, w: *Bractwa religijne w średniowieczu i w okresie nowożytnym (do końca XVIII wieku)*, red. Dominika Burdzy, Beata Wojciechowska, Kielce 2014, s. 309–320. Przy wielu cerkwiach bazylikańskich funkcjonowały bractwa św. Onufrego, którego kult był szczególnie propagowany przez oo. bazylianów, zob.: B. Lorens, „Bazylianie prowincji koronnej”, op. cit., s. 292–293, 295–296; o konfraterniach powstałych przy cerkwiach unickich także zob.: Sławomir Braniewski, „Bractwo św. Onufrego przy cerkwi unickiej w Siedliszczu”, w: *Bractwa religijne w średniowieczu i w okresie nowożytnym (do końca XVIII wieku)*, red. Dominika Burdzy, Beata Wojciechowska, Kielce 2014, s. 331–340.

10 B. Lorens, „Bazylianie prowincji koronnej”, op. cit., s. 296.

11 Ibid., s. 383.

O, Ojczyzno niespokojna! Głód, powietrze, ogień, wojna śpiewanej w Krystynopolu w czasie introdukcji konfraterni.

Zapoznana „książeczka o św. Onufrym” szczególnie mnie zainteresowała w związku ze znanym z materiału źródłowego i literatury faktem, iż zawierała ona ułożone przez Sroczyńskiego pieśni nabożne, a w dotychczasowym piśmiennictwie można było jedynie znaleźć informację o ich liczbie oraz incipity tekstów niektórych z tych utworów. Podjęte przeze mnie poszukiwania ewentualnie ocalałych egzemplarzy tego druku utrudniał fakt nieznamości tytułu wydawnictwa. Nie podał go o. Łukań, który pod koniec lat trzydziestych XX w. korzystał z rzadkiego egzemplarza tego wydania (być może egzemplarz ten był niekompletny, bez karty tytułowej) i stwierdził, że nie został on wymieniony w *Bibliografii polskiej* Karola Estreichera. Zresztą także działającym współcześnie badaczom polskim nie był dotąd znany tytuł tego druku. Beata Lorens w przywoływanej już książce przyznała, że „obecnie nie udało się znaleźć żadnego zachowanego egzemplarza, stąd nic nie wiadomo o treści tych pieśni”¹².

Jednakże w trakcie przeprowadzonych przeze mnie poszukiwań w Centralnym Katalogu Drukowanych Poloników XVII–XVIII w., znajdującym się w Bibliotece Narodowej w Warszawie, moją uwagę zwrócił tytuł *Chwała Boga Cudownego w Świętym Onufrym... tegoż Św. Bractwu zalecona* – zgodnie z kartą katalogową, druku wydanego w oficynie lwowskich oo. franciszkanów w 1773 r., niewymienionego w *Bibliografii polskiej* Karola Estreichera, zachowanego w jednym egzemplarzu pod sygnaturą XVIII P 15ob w Bibliotece Prowincji oo. Bernardynów w Krakowie. Ponieważ to przechowywane obecnie w zbiorach krakowskich wydawnictwo ukazało się w 1773 r. w tej samej drukarni, co zapoznana „książeczka o św. Onufrym” z pieśniami Sroczyńskiego, a na dodatek tytuł druku odnotowany we wspomnianym katalogu wyraźnie wskazywał na to, iż zostało ono poświęcone św. Onufremu oraz opracowane dla nieznanego bliżej bractwa tegoż patrona, publikacja *Chwała Boga Cudownego w Świętym Onufrym* (Lwów 1773) wydała mi się warta bliższego poznania. I jak następnie się przekonałam, w zbiorach Biblioteki Prowincji oo. Bernardynów w Krakowie ocalał do dziś jeden z tysiąca wydanych, unikatowy egzemplarz druku *Chwała Boga Cudownego w Świętym Onufrym* (Lwów 1773), wprowadzonego do naukowego obiegu jako „książeczka o św. Onufrym”, przygotowanego przez Sroczyńskiego do publikacji w oficynie lwowskich oo. franciszkanów na potrzeby bractwa św. Onufrego przy cerkwi bazylikańskiej w Krystynopolu, zawierającego przekazy pieśni nabożnych, których teksty dotąd nie były przedmiotem badań.

Omawiany egzemplarz nowo odnalezionego druku *Chwała Boga Cudownego w Świętym Onufrym* (Lwów 1773)¹³, w formacie in 8°, zachował się w dwudziesto-

¹² Ibid.

¹³ [Kornel Sroczyński], *Chwała Boga Cudownego w Świętym Onufrym Krolewicu Perskim, Cudownym Pustelniku, doznany w wszelkich potrzebach Patronie pomnożona y ku większemu pomnożeniu przez Nabożeństwo do Tegoż Świętego, oraz przez uwagę nad dziwnym Jego życiem tu przyłączonym, Wiernym*

wiecznej okładce kartonowej (prawdopodobnie książka była bez oprawy). Obecnie składa się on z karty tytułowej, czterdziestu ośmiu kart nieliczbowanych (składki: A₁–A₈ pierwszego porządku, A₁–A₈ drugiego porządku, B₁–B₈, C₁–C₈, D₁–D₈, E₁–E₈) oraz dwóch czystych kart (na początku i na końcu wydania). Na wewnętrznej stronie początkowej czystej karty widnieje pieczętka „Biblioteka Prowincji OO. Bernardynów” z sygnaturą XVIII P 150b, natomiast na ostatniej czystej karcie zachowała się inskrypcja: „Ta xiąszka Jozefa”. Na odwrocie karty tytułowej znajduje się rycina z wyobrażeniem św. Onufrego, pod którą niżej umieszczono napis „Wizerunek Obrazu S. Onufrego u XX. Bazylianow Krystynopolskich”.

Wydanie rozpoczyna dedykacja dla Stanisława Szczęsnego Potockiego (k. [A_{1r}–A_{4v}] pierwszego porządku) opatrzona podpisem „Nayniżsi Podnożkowie y Nayobowiązańsi Bogomodlcy XX. Bazylianie Missyi Krystynopolskiej Prowincyi Opieki N.M.P.”. W dedykacji do możnego protektora oo. bazylianie zwracają uwagę na „mocne a skuteczne pobudki do chwalenia nigdy dosyć wychwalonego Boga, przez nabożeństwo tu zawarte” wśród ludzi różnych stanów społecznych zamieszkujących w jego dobrach. Podkreślono tu także wielkie zasługi i dobrodziejstwa rodu Potockich na przestrzeni dziejów polskich:

że żadnego w tych wiekach nie było czasu, w ktorym by przeciągiem aż dotąd nieprzerwanym, JASNIE WIELMOZNI POTOCCY przez mocne za Honor Boski zastawienia się, przez mężne Wiary y Oyczyzny, nierzadko aż do krwi rozlania, bronienie, przez hoyne niepoliczonych prawie klasztorow, kościołow, missyi, bractw, szpitalow, fundowanie, opatrzenie, wspieranie, zapomaganie, Boskiey y Świętych Boskich nierozszerzali chwały: a zważając głębiey, że rozszerzali, radą, staraniem, fortuną, krwią, życiem, y naytrudniejszyemi sposobami.

W dedykacji do ówczesnego właściciela Krystynopola bazylikańscy misjonarze obdarzyli szczególną pamięcią jego rodziców – fundatorów i dobrodziejów miejscowego monasteru bazylikańskiego, nieżyjących już wtedy Franciszka Salezego Potockiego i jego żonę Annę, którzy „ku S. Onufremu palali gorliwością” i nakazali oo. bazylianom

iak nayrychley Bractwo pod Jego Imieniem wielkimi od Świętey Stolicy Apostolskiej wzbogacone Odpustami do teyże Świątnicy Pańskiej Ich świątobliwością z Klasztorem zaczętey, a Twoiey hoyności ku spieszno zupełnemu zakończeniu zostawionej, wprowadzili: czego że Im wiekami nieodżałowana śmierć nie dopuściła oglądać¹⁴.

Chrystusowym podana. A mianowicie Nowo ustanowionemu, od S. Stolicy Apostolskiej potwierdzonemu, y Wielkimi Odpustami uprzywileowanemu, do XX. Bazylianow Krystynopolskich Prowincyi Ruskiej staraniem Tychże, za żądaniem wielu Pobożnych, wprowadzonemu Tegoż Świętego Bractwu zalecona R.P. 1773, Lwów, w Drukarni WW. OO. Franciszkanow [dalej: Chwała Boga Cudownego w Świętym Onufrym].

14 Franciszek Salezy Potocki (1700–72), wojewoda kijowski, starosta bełski, jeden z najbogatszych magnatów polskich, właściciel ogromnych dóbr, był bardzo szczerym dobrodziejem wielu instytucji religijnych, ufundował wiele kościołów, cerkwi parafialnych oraz klasztorów. Wystawionym w Tartakowie aktem z dnia

Na następnych kartach tego lwowskiego wydania zamieszczono „Odpusty Wieczyste Bractwu S. Onufrego do Cerkwi Krystynopolskiej WW. OO. Bazylianow Prowincyi Ruskiej”, „Uwiedomienia”, „Powinności tego Bractwa” (k. [A₅r–A₈r] pierwszego porządku), a także godzinki o św. Onufrym na jutrznię (k. [A₁r] drugiego porządku–B₃v]), litanie (k. [B₃v–B₆v]) oraz antyfony, hymny, modlitwy do tegoż świętego (k. [B₆v–C₁r]). Na końcowych kartach tego druku zamieszczono „Krotkie zebranie Przedziwnego Zywota S. Oyca naszego Onufrego, Wielkiego Pustelnika, Krolewica Perskiego” (k. [D₃v–E₈v]). Natomiast w środkowej części odnalezonego egzemplarza druku *Chwała Boga Cudownego w Świętym Onufrym* znajdują się interesujące mnie przekazy tekstów pieśni nabożnych, których incipity wraz z uwagami do nich podaję poniżej¹⁵:

- *O! Oyczyzna niespokoyna! Głod, powietrze, ogień, woyna*, k. [C₁r–C₃v] – „Pieśń Nowa o S. Onufrym.”
- *Pomoszczyńka kto yszczesz*, k. [C₃v–C₅r] – „Pieśń Druga o S. Onufrym. Na tę Notę iak *Preczystaia Diwo*.”
- *O! Jezu Umęczony*, k. [C₅r–C₆r] – „Pieśń do Pana Jezusa Ukrzyżowanego. *Którego Obraz z przedziwnym wyrażeniem u XX. Bazylianów Krystynopolskich*. Na tę notę iak *O wsepitaia Maty*.”
- *Zaleyw się łzami*, k. [C₆r–C₇r] – „Pieśń 2ga. *O tymże P. Jezusie z pobudką do żalu*.”
- *Pękay się serce na te wieści*, k. [C₇r–C₈r] – „Pieśń o Nayśw: Matce Bolesney.”
- *Soberyte sia z uselennyia, wsia piucew lyki*, k. [C₈r–D₁v] – „Pieśń Nowa słowiańskim ięzykiem. O S. Protopatriarsze Zakonow Bazylim Wielkim”
- *W Patarześ zrodzon, y tam wychowany*, k. [D₁v–D₃r] – „Pieśń Nowa o S. Mikołaiu Biskupie Mirreyskim Cudotwornym Patronie w Obrazie Krystynopolskim u XX. ZSBW czczonym. Nota: *Wielki podziemnych kraiw Apostole*.”

Nie ma wątpliwości, iż zaprezentowane wydanie *Chwała Boga Cudownego w Świętym Onufrym* jest tym samym drukiem, co znana z literatury, poczynając od pracy

6 IX 1763 r. Franciszek Salezy Potocki wraz z żoną Anną Elżbietą Potocką (1724–72) ustanowili monaster oo. Bazylianów w Krystynopolu, w którym miało przebywać dwóch-trzech misjonarzy prowadzących corocznie cztery dwutygodniowe misje w dobrach Potockiego. Teren obszaru objęty działalnością bazylikańskich misjonarzy obejmował majątności Franciszka Salezego Potockiego i jego spadkobiercy Stanisława Szczęsnego Potockiego położone także na terenie Humańszczyzny i ziemi halickiej, zob.: J. Czernecki, op. cit., s. 39–45, 59–64, 454, a także: B. Lorens, „Bazylianie prowincji koronnej”, op. cit., s. 255–256, 260–261. Informacje na temat osiemnastowiecznego kompleksu monasteru bazylikańskiego w Krystynopolu podał Andrzej Gil, „Cerkwie Krystynopola w XVIII wieku. Obrazek z dziejów sztuki Kościoła wschodniego w Rzeczypospolitej”, w: *Volins'ka ikona: doslidžennâ ta rëstauraciâ: materiali XI miżnarodnoï naukoivoï konferenciji, m. Luc'k, 3–4 listopada 2004 roku: naukoivoj zbirnik*, Vip. II, Luc'k 2004, s. 170–176. Za udostępnienie treści tego artykułu składam Panu Profesorowi Andrzejowi Gilowi najserdeczniejsze podziękowania.

15 Tu przy podaniu incypitów pieśni z uwagami do nich pozostawiam pisownię zgodną z oryginałem. Natomiast dalej incipity pieśni oraz teksty podaję według obowiązujących zasad pisowni i interpunkcji, lecz w przypadku incypitów oraz tekstów ukraińskojęzycznych pieśni, wydanych w transliteracji alfabetem łacińskim, pozostawiam pisownię zgodną z oryginałem.

o. Łukania, „książeczka o św. Onufrym”, przygotowana przez Sroczyńskiego, w której został wydany blok pieśni nabożnych, rozpoczynający się polskojęzycznym utworem *O, Ojczyzno niespokojna! Głód, powietrze, ogień, wojna* poświęconym św. Onufremu. Aktualnie można stwierdzić, że właśnie to lwowskie wydanie zostało opublikowane w związku z uroczystościami introdukcji Bractwa św. Onufrego do cerkwi bazylikańskiej w Krystynopolu, a jego egzemplarze były najprawdopodobniej rozdawane wiernym w czasie tego wydarzenia. Odnaleziony druk franciszkański zawiera przekazy pieśni nabożnych rozbrzmiewających w języku polskim i ukraińskim w trakcie uroczystości introdukcyjnych, na których, jak wspomniano wyżej, obok szlachty było obecne duchowieństwo oraz licznie zgromadzeni wierni obu obrządków (unickiego i katolickiego).

W wydaniu *Chwała Boga Cudownego w Świętym Onufrym* można odnotować zamieszczone tam poetyckie teksty siedmiu pieśni nabożnych – pięć utworów opublikowano w języku polskim (pieśń do św. Onufrego *O, Ojczyzno niespokojna! Głód, powietrze, ogień, wojna*, dwie pieśni poświęcone obrazowi Pana Jezusa ukrzyżowanego znajdującemu się w cerkwi bazylikańskiej w Krystynopolu – *O, Jezu umęczony* oraz *Zalewaj się łzami*, jedną pieśń do Matki Bożej Bolesnej *Pękaj się serce na te wieści*, a także jedną pieśń ku czci znajdującego się w cerkwi bazylikańskiej w Krystynopolu obrazu św. Mikołaja *W Patarześ zrodzon i tam wychowany*) i dwa w języku ukraińskim (pieśń do św. Onufrego *Pomoszcznyka kto yszczeszy* oraz pieśń poświęcona św. Bazylemu Wielkiemu *Soberyte sia z usełennyia, wsia piucew tyki*) w transliteracji alfabetem łacińskim¹⁶. Niestety w edycji przekazy tekstów wyżej wskazanych utworów nie zostały opatrzone zapisem nutowym, tylko do trzech pieśni podano „tony” na jakie należało wykonywać te utwory.

Jak można dziś zauważyć, o. Łukań, który niemal osiemdziesiąt lat temu korzystał z rzadkiego już wtedy egzemplarza tego wydania, podał w swojej pracy dokładną liczbę pieśni nabożnych (w sumie siedmiu) w nim zamieszczonych, w szczególności wskazał, iż zawierało ono nowo ułożone przez Sroczyńskiego dwie pieśni do św.

16 W tym miejscu należy zwrócić uwagę, że w świetle najnowszych badań Jurija Medweduka wiadomo o edycjach opublikowanych w l. 1717–97 we Lwowie, w których zamieszczano przekazy pieśni religijnych z tekstem polskim i ukraińskim w transliteracji alfabetem łacińskim. Według Medweduka, w lwowskich starych drukach z tego okresu zachowały się przekazy około czterdziestu pieśni polskich oraz piętnastu pieśni ukraińskich wydanych z wykorzystaniem czcionek łacińskich, zob.: Ū. Medvedik, „Ukraïns'ki duhovni pismi”, op. cit., s. 115–116. Wydaje się, że liczbę pieśni polskich opublikowanych w tym okresie w drukach lwowskich można znacznie powiększyć, jeżeli wziąć pod uwagę wydany we Lwowie w drukarni Jana Szlichtyna w 1767 r. kancjonał *Kantyczki pieśni nabożnych według obrządków Kościoła Świętego Katolickiego na uroczystości całego roku, z przydatkami nowych pieśni, osobliwie o Bożym Narodzeniu z pozwoleniem Starszych* (Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, sygn. XVIII-3978-1). Egzemplarz z wrocławskiej biblioteki jest kompletny, liczy 528 stron, zawiera pieśni z polskiego repertuaru rzymskokatolickiego, a także między innymi transliterowany alfabetem łacińskim ukraińskojęzyczny przekaz pieśni ku czci Matki Bożej w Podkamieniu *Preczystaia Diwo, Maty Ruskaho kraiu* (s. 77–79), o której będzie mowa niżej.

Onufrego z tekstem w języku polskim i ukraińskim (incipit polskojęzycznego utworu „O, Oyczyzno Niespokojna! Głód, powietrze, ogień, woyna”), również dwie pieśni do Pana Jezusa (jedna z nich posiadała incipit „Zaleway się łzami”) i po jednym utworze do Matki Bożej, św. Bazylego Wielkiego i św. Mikołaja. Przypomnijmy, że współcześnie Beata Lorens, której nie jest znany żaden z egzemplarzy tego druku, a jedynie przywoływane powyżej rękopiśmienne prace autorstwa Sroczyńskiego, stwierdziła, iż w wydawnictwie tym opublikowano sześć pieśni autorstwa superiora krystynopolskiego – trzy pieśni o świętych (o św. Onufrym – *O Ojczyzna niespokojna! Głód, powietrze, ogień, wojna*, o św. Bazylim Wielkim, o św. Mikołaju), jeden utwór o Panu Jezusie i dwie pieśni do Matki Bożej.

Odnaleziony egzemplarz wydania *Chwała Boga Cudownego w Świętym Onufrym* nie zawiera na karcie tytułowej żadnych informacji o jego twórcy. Nawet dedykację opatrzone zbiorczym podpisem „XX. Bazylianie Missyi Krystynopolskiej”. W takiej sytuacji wydawało się niezbędne ponowne sięgnięcie do ocalałych prac sporządzonych w tym czasie przez ihumena Sroczyńskiego, prefekta misji w Krystynopolu, gdyż księgi jego autorstwa pozostają nadal bardzo cennym źródłem wiedzy, pomocnym, jak się okazuje, w atrybucji pieśni wydanych w druku *Chwała Boga Cudownego w Świętym Onufrym*. Według moich ustaleń, w dobrze znanym z literatury i wykorzystywanym w pracach badawczych, przywoływanym już powyżej *Dziejopisie monasteru krystynopolskiego Zakonu S. Bazylego Wielkiego, od R.P. 1766 w dniu II V 1773 r.* Sroczyński odnotował fakt przekazania przez niego do oficyny oo. franciszkanów we Lwowie książki „z nabożeństwem do S. Onufrego z informacją Bractwu potrzebną” w celu wydrukowania jej w nakładzie jednego tysiąca egzemplarzy, przy tym dodatkowo zaznaczył: „Kazałem w nich wydrukować y Pieśni to iest: o S. Onufrym nową, y Ruską dawnieyszą, o Nays. Matce dwie, o Panu Jezusie iedną, o S. Bazylim, o S. Mikołaiu, wszystkie przeze mnie, procz Ruskiej o S. Onufrym, złożone”¹⁷.

Z powyższych informacji podanych przez samego Sroczyńskiego wynika, że był on autorem tylko sześciu pieśni opublikowanych w „książeczce o św. Onufrym” czyli znanym już obecnie lwowskim druku *Chwała Boga Cudownego w Świętym Onufrym* z 1773 r., natomiast siódmą – ukraińskojęzyczną pieśń do św. Onufrego (w edycji jest to pieśń *Pomoszczyńka kto iszczesz*), według słów Sroczyńskiego, „dawnieyszą”, nieznanego autora musiał ułożyć znacznie wcześniej. Jak wykazują moje badania, najstarszy dotąd znany drukowany i datowany przekaz tej ukraińskojęzycznej pieśni do św. Onufrego (w transliteracji alfabetem łacińskim) pochodzi właśnie z edycji *Chwała Boga Cudownego w Świętym Onufrym*¹⁸. Następnie, jak ustaliłam, tekst pieśni

17 Lwów, Lwowska Narodowa Naukowa Biblioteka Ukrainy im. W. Stefanyka, Oddział Rękopisów, Ms. zespół 3, sygn. 802: „Dziejopis monasteru krystynopolskiego Zakonu S. Bazylego Wielkiego, od R.P. 1766”, k. 86r.

18 Trzeba dodać, że z literatury przedmiotu wiadomo o drukowanym przekazie pieśni poświęconej św. Onufremu *Pomoszczyńka kto iszczesz*, wykonywanej na ton „Preczystaia Diwo Maty &c”, zamieszczonej (na s. 247–250) w anonimowym osiemnastowiecznym modlitewniku pt. *Naczatki zytia Nebesnaho Na Zemly* (bez miejsca i roku wydania), zob.: Mihajlo Voznák, „Z kul’turnogo žittâ Ukraini XVII–XVIII vv.”, *Zapiski Naukovogo Tovaristva im. Sevčenka* 108 (1912), s. 60–61.

Помощника кто ищешу (śpiewanej na melodię pieśni *Пречиста Діво, Мату Руського краю*) został zamieszczony wśród pieśni nabożnych wykonywanych w czasie misji bazylikańskich, których przekazy znalazły się w przygotowanym na potrzeby unickich misjonarzy wydaniu pt. *Оглашеніє си єсть катехизм мѣсцьонарскій* (Począjów 1788)¹⁹. W świetle aktualnych badań Jurija Medvedyka wiadomo o najstarszym rękopiśmiennym przekazie tekstu pieśni *Помощника кто ищешу*, wykonywanej na „ton” wskazanej pieśni maryjnej, w sporządzonym w l. 1779–89 na Łemkowszczyźnie śpiewniku przechowywanym obecnie w zbiorach Narodowej Biblioteki Ukrainy im. W.I. Wernadskiego NAN Ukrainy w Kijowie w zespole Masłowa pod sygnaturą 51²⁰. Także w obszernym zbiorze pt. *Bobohłasnyk*, pierwszej zawierającej nuty antologii ukraińskich pieśni religijnych z XVII i XVIII w., wydanej w poczajowskiej drukarni oo. bazylianów w l. 1790–91, zamieszczono ten sam poetycki tekst pieśni do św. Onufrego *Помощника кто ищешу* (nr 193), zgodnie ze znajdującą się tam adnotacją śpiewanej na „ton” pieśni *Пречиста Діво, Мату Руського краю* (nr 134), której tekst poetycki również opublikowano w tej edycji²¹.

19 *Оглашеніє си єсть катехизм мѣсцьонарскій монахов чина С[вятаго] Василіа великаго вкратцѣ собран, в ползу чтуцым, и послушающим, в славу же и хвалу самого Бога...* издан. Począjów 1788 (Warszawa, Biblioteka Narodowa, sygn. SD XVIII.1.249 [dalej: *Оглашеніє си єсть катехизм мѣсцьонарскій*], k. 23r–24r). Wydanie odnotowano w: Karol Estreicher, *Bibliografia polska*, t. 12, Kraków 1891, s. 401–402. We współczesnych katalogach starych druków tłoczonych cyrylicą to poczajowskie wydanie notuje *Katalog druków cyrylickich XV–XVIII wieku w zbiorach Biblioteki Narodowej* (opr. Zofia Żurawińska, Zoja Jaroszewicz-Pieresławcew, Warszawa 2004, nr 353, s. 282).

20 *Bogogłasnik Pěsni blagowějnija (1790/1791): Eine Sammlung geistlicher Lieder aus der Ukraine*, red. Hans Rothe, Jurij Medvedyk, t. 2: Jurij Medvedyk, *Der Bobohlasnyk von Počajiv: Das erste gedruckte ukrainische Liederbuch mit geistlichen Liedern aus dem 17. und 18. Jahrhundert*, Köln–Weimar–Wien 2016 (= Bausteine zur Slavischen Philologie und Kulturgeschichte. Neue Folge. Reihe B: Editionen. Band 30, 2), s. 336. Obecność tekstów tego utworu do św. Onufrego ukraiński badacz stwierdził w późniejszych rękopiśmiennych źródłach, zarówno z lat dziewięćdziesiątych XVIII w., jak i z I poł. XIX wieku. Natomiast po raz pierwszy anonimowy przekaz poetyckiego tekstu pieśni ku czci Matki Bożej w Podkaminieniu *Пречиста Діво, Мату Руського краю* spotykamy w śpiewniku spisany w 1734 r. we wsi Kamienna na Łemkowszczyźnie. Z kolei najstarszy drukowany (w transliteracji alfabetem łacińskim) przekaz tego maryjnego utworu *Preczystaiā Diwo, Maty Ruskocho kraiu* jest znany z wydania *Pieśni o Najswiętszey Maryji Pannie* opublikowanego w 1752 r. w drukarni Św. Trójcy we Lwowie. Ciesząc się wielką popularnością wśród unitów pieśń ku czci Matki Bożej w Podkaminieniu wydawano także w polskich kancjonałach proveniencji rzymskokatolickiej z lat sześćdziesiątych–osiemdziesiątych XVIII w., zob.: Ūrij Medvedik, „Z istoriī stvorennā ta pobutuvannā dvoḥ shidnogalic’ kih ikonoslavil’ nih kantiv 20-h rokov XVIII stolittā”, w: *Musica Galiciana: kultura muzyczna Galicji w kontekście stosunków polsko-ukraińskich (od doby piastowsko-książęcej do roku 1945)*, red. Leszek Mazera, t. 5, Rzeszów 2000, s. 45–52.

21 *Богогласник: Песни Благовѣйнїя Праздником Господским, Богородичным и Нарочитым Святых...*, к сим же нѣкоторым Чудотворным Иконам служащїя, таже различныя Покаянныя и умилителныя содержащїя. Собран, по силѣ исправлен, четырьми Частми определен, Типом и Чертами Мусикійскими Напечатася и изобразїся, Począjów 1790 (faktycznie 1791), zach. Kijów, Narodowa Biblioteka Ukrainy im. W.I. Wernadskiego NAN Ukrainy (dalej: NBUW), Instytut Księgoznawstwa, Dział Starodruków i Wydawnictw Rzadkich: sygn. Кир.825(1) (dalej: *Bobohłasnyk*), k. 233r–234r, k. 163v–164r; wersja online na stronie http://www.irbis-nbuv.gov.ua/E_lib/EIF0000001/, dostęp 12 II 2017. Obszerna poczajowska antologia składa się z przedmowy oraz edycji pieśni nabożnych podzielonych na cztery działy: pieśni na święta Pańskie, Matki Boskiej, świętych i inne pieśni (pokutne, na temat śmierci i Sądu Ostatecznego). Na repertuar *Bobohłasnyka* składa się 250 pieśni, spośród których 214 opublikowano

Wracając do informacji podanej przez Sroczyńskiego w *Dziejopisie monasteru krystynopolskiego Zakonu S. Bazylego Wielkiego, od. R.P. 1766*, na obecnym etapie badań można przyjąć, że był on autorem pozostałych sześciu pieśni mających swoje przekazy w odnalezionym lwowskim druku. Także o sześciu pieśniach nabożnych ułożonych przez Sroczyńskiego, wydanych przez niego we Lwowie w 1773 r. w drukarni franciszkańskiej w „książeczce o św. Onufrym”, pisała Beata Lorens, która wprawdzie nie przytoczyła powyższego cytatu z rękopisu Sroczyńskiego, lecz powołała się na kartę rękopiśmiennej kroniki klasztoru krystynopolskiego zawierającą ten zapis oraz podała do wiadomości, iż wśród sześciu pieśni jego autorstwa opublikowanych w tym lwowskim druku znalazły się dwa utwory do Matki Bożej i jeden – do Pana Jezusa. I faktycznie, wskazują na to znaki interpunkcyjne (przecinki) widoczne w zapisie zacierpniętym z tej kroniki klasztornej. Nie mogą one jednak stanowić podstawy dla ustalenia liczby utworów wydanych w tej książce, zwłaszcza, że dzięki odnalezieniu kompletnego egzemplarza druku *Chwała Boga Cudownego w Świętym Onufrym* jest obecnie możliwe wskazanie tych sześciu pieśni nabożnych ułożonych przez Sroczyńskiego, o wydaniu których wspominał ich autor, przekazując je do publikacji do lwowskiej drukarni oo. franciszkanów. Są to następujące utwory:

z tekstem w języku ukraińskim, trzydzieści trzy z tekstem w języku polskim oraz trzy z tekstem w języku łacińskim. Zdecydowana większość utworów została zaopatrzona w jednogłosowe melodie. Przy tekstach ponad sześćdziesięciu pieśni religijnych opublikowanych bez nut anonimowi wydawcy zamieścili słowne wskazówki, na jaki „ton” należy je śpiewać; w pojedynczych wypadkach do tego samego tekstu słownego zaproponowano po dwa warianty melodyczne. Autorzy pieśni zawartych w poczajowskiej antologii są w większości anonimowi. W nielicznych wypadkach ich imiona albo nazwiska zachowały się w początkowych literach poszczególnych strof (akrostychach). W tej formie przekazane zostały niekiedy także informacje o miejscu powstania tekstu. Zgromadzone w zbiorze utwory stanowią najlepsze osiągnięcia liryki religijnej zarówno twórców unickich, jak i prawosławnych. W *Bohohłasnyku* zamieszczono także pieśni z polskiego repertuaru rzymskokatolickiego. Reprint *Bohohłasnyka*, aktualny stan badań nad zbiorem wraz z obszerną bibliografią poświęconą poczajowskiej antologii zob. w: *Bogoglasnik Pěsni blagogovějnyja (1790/1791)*, op. cit., t. 1: *Богогласник: Пьєсни благоговѣйныя*, facsimile ze wstępem Hansa Rothe, Köln–Weimar–Wien 2016 (= Bausteine zur Slavischen Philologie und Kulturgeschichte. Neue Folge. Reihe B: Editionen. Band 30, 1); *Bogoglasnik Pěsni blagogovějnyja (1790/1791)*, op. cit., t. 2: *Ўрїј Медведик, „Богогласник” – визначна пам’ятка української музики XVII–початку XX ст.: вібрані статті, матеріали, рецензії*, L’viv 2015, s. 30–45. W polskojęzycznym piśmiennictwie na temat stanu badań nad poczajowskim *Bohohłasnykiem* zob.: Wiesław Witkowski, „Uwagi o poezji religijnej Ukraińców-unitów i o «Bohohłasniku» z r. 1790”, *Zeszyty Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego* 25 (1982) nr 2–4, s. 201–216; Aleksandra Hnatiuk, „Poczajowski «Bohohłasnyk»”, *Przegląd Humanistyczny* 33 (1989) nr 10, s. 71–84; Aleksander Naumow, „Teologia bożonarodzeniowych pieśni «Bohohłasnyka»”, w: *Z kolędą przez wieki. Kolędy w Polsce i w krajach słowiańskich*, red. Tadeusz Budrewicz, Stanisław Koziara, Jan Okoń, Kraków–Tarnów 1996, s. 463–470; Jurij Medwedyk, „Poczajowski «Bohohłasnyk». Okoliczności powstania oraz źródła antologii ukraińskiej pieśni religijnej”, w: *Polska – Ukraina: 1000 lat sąsiedztwa*, red. Stanisław Stępień, t. 5, *Miejsce i rola kościoła grekokatolickiego w kościele powszechnym*, Przemysł 2000, s. 347–354, a także: Jurij Medwedyk, „Bohohłasnyk – the first typed anthology of sacred songs in the Ukraine and the Eastern Slavonic world”, w: *Musica Antiqua Europae Orientalis, Acta Musicologica*, t. 12, red. Irena Poniatowska, Cezary Nelkowski, Bydgoszcz 2000, s. 151–158; Oksana Shkurgan, „W poszukiwaniu źródeł melodii pieśni bożonarodzeniowych z tekstem polskim z poczajowskiego «Bohohłasnyka»”, *Muzyka* 58 (2013) nr 1, s. 39–58.

- *O, Ojczyzno niespokojna! Głód, powietrze, ogień, wojna* (do św. Onufrego)
- *O, Jezu umęczony* (ku czci obrazu Pana Jezusa na krzyżu w cerkwi bazylińskiej w Krystynopolu)
- *Zalewaj się łzami* (ku czci obrazu Pana Jezusa na krzyżu w cerkwi bazylińskiej w Krystynopolu)
- *Pękaj się serce na te wieści* (do Matki Bożej Bolesnej)
- *Soberyte sia z uselennyia, wsia piwcew tyki* (do św. Bazylego Wielkiego)
- *W Patarzeż zrodzon i tam wychowany* (ku czci obrazu św. Mikołaja w cerkwi bazylińskiej w Krystynopolu).

Pieśni poświęcone świętym (św. Onufremu, św. Bazylemu Wielkiemu, św. Mikołajowi) zostały opatrzone w edycji adnotacją „Nowa”, co świadczy o tym, że Sroczyński ułożył je specjalnie na potrzeby tej publikacji. Natomiast pozostałe trzy utwory (dwie pieśni do Pana Jezusa ukrzyżowanego i jedną pieśń do Matki Bożej Bolesnej) Sroczyński mógł napisać wcześniej, aczkolwiek ani w tym w druku, ani w sporządzonych przez niego pracach nie ma informacji o czasie ich powstania (być może utwory w momencie ich publikacji już funkcjonowały w środowisku bazylianów krystynopolskich).

Nowo ułożona pieśń do św. Onufrego *O, Ojczyzno niespokojna! Głód, powietrze, ogień, wojna* (zob. Aneks, nr 1) została opublikowana we wskazanym lwowskim druku w formie dziesięciu zwrotek poetyckiego tekstu. Już sam jej początek wyraźnie nawiązuje do niedawnego (pierwszego) rozbioru Rzeczypospolitej (1772 r.), która wiele ucierpiała z powodu pożarów, morowego powietrza, najazdu obcych wojsk. Zakończenie utworu cechuje silne zabarwienie patriotyczne, o czym świadczy prośba autora pieśni do św. Onufrego o spojrzanie na zniszczony kraj ogarnięty wojną: „Wejrzyj na naszej Ojczyzny teraz tak zranionej blizny” oraz błaganie do patrona bractwa cerkiewnego w Krystynopolu o powrót spokoju, ocalenie wiary oraz nadziei dla pozostających w potrzebie wiernych: „Przywróć pokój, ocal wiarę, daj niewolnikom wolność złotą” (zob. zwrotki 8, 9). W obliczu nieszczęść i cierpień spadających na kraj autor niemalże nakazuje świętemu: „Kłęcz, wznosź ręce w górę a błagaj gniew Boski, niech oddali chmurę zlewającą troski” oraz prosi on Pustelnika, aby miał Krystynopol w swojej opiece: „Krystynopol miej w obronie, ten na Twej opieki łonie” (zob. zwrotki 8, 10).

Nie wiadomo niestety na jaką melodię śpiewano tę pieśń w czasie wspomnianych uroczystości wprowadzenia Bractwa św. Onufrego do cerkwi bazylińskiej w Krystynopolu. Zgodnie z brackim porządkiem, szczególnym dniem poświęconym św. Onufremu ustanowiono poniedziałek. W parochii krystynopolskiej upowszechniono praktykę odprawiania nabożeństwa ku czci św. Onufrego, złożonego z litanii do św. Onufrego i pieśni jemu poświęconych, sprawowaną w każdy poniedziałek po rannej mszy świętej²². Jak ustaliłam, w sporządzonym przez Sroczyńskiego rękopisie

22 B. Lorens, „Bazylianie prowincji koronnej”, op. cit., s. 245, 297–298.

Akta Parochyi Krystynopolskiej odnotowano zapis nie tylko potwierdzający wprowadzenie takiej praktyki od dnia 12 VI 1773 r., ale również informujący o tym, że podczas poniedziałkowych nabożeństw do św. Onufrego „spiewa się przez chłopcow pieśń o tym że S. O, *Ojczyzno niespokojna!*”²³. Również i w tym źródle nie wspomina się, na jaki „ton” należało wykonywać omawiany utwór. Można domniemywać, że śpiewano wtedy także i ukraińskojęzyczną pieśń do św. Onufrego *Помоючника кто ищешу*, której przekaz w transliteracji alfabetem łacińskim Sroczyński wydał wraz z pieśniami swego autorstwa w odnalezionej publikacji lwowskich oo. franciszkanów (zob. Aneks, nr 2).

Z literatury przedmiotu wiadomo, że w cerkwi bazylińskiej w Krystynopolu znajdował się obraz św. Onufrego otaczany szczególną czcią przez wiernych²⁴. Dzięki odnalezionemu egzemplarzowi lwowskiego druku *Chwała Boga Cudownego w Świętym Onufrym*, zawierającego na odwrocie karty tytułowej wspomnianą już rycinę z wizerunkiem obrazu św. Onufrego znajdującego się w cerkwi oo. bazylianów krystynopolskich, obecnie można mieć wyobrażenie, jak ówczesnie wyglądał obraz Pustelnika umieszczony w ołtarzu jego wezwania w tej świątyni. Warto raz jeszcze podkreślić, że bazylianie rozwijali i propagowali kult świętych, zwłaszcza św. Onufrego i św. Mikołaja. W cerkwiach monasterskich znajdowały się obrazy z wyobrażeniem tych świętych, ikony te były otaczane szczególną czcią jako cudowne²⁵.

Niestety, jak dotąd nie udało mi się odnaleźć przekazu pieśni do św. Onufrego *O, Ojczyzno niespokojna! Głód, powietrze, ogień, wojna* w innych rękopiśmiennych i drukowanych źródłach z XVIII w., w tym w obszernym *Bohohłasnyku*²⁶. Natomiast tekst, składający się z czterech zwrotek, nowo ułożonej przez Sroczyńskiego ukraińskojęzycznej pieśni do św. Bazylego Wielkiego *Soberyte sia z uselennyia, usia piwcew tyki* (zob. Aneks, nr 3), wydanej także w *Chwała Boga Cudownego w Świętym Onufrym*, został po niemal dwudziestu latach anonimowo przedrukowany cyrylicą w poczajowskiej

23 Warszawa, Biblioteka Klasztoru oo. Bazylianów, Ms. zespół Krystynopol, sygn. 28: „Akta Parochyi Krystynopolskiej do cerkwi Krystynopolskiej Zakonu S. Bazylego W. należący od R.P. 1766 zaczęte”, k. 4r.

24 W świetle aktualnych badań Profesora Andrzeja Gila wiadomo, że we wnętrzach cerkwi bazylińskiej w Krystynopolu już w 1764 r. znajdowały się cztery ołtarze: Najświętszej Maryi Panny (główny), św. Onufrego i św. Mikołaja (dwa poboczne) oraz jeden „maleńki N. Maryi Panny Częstochowskiej przed S. Mikołaiem postawiony” (wolnostojący). Ponadto wystrój cerkwi zdobiły także ikony, między innymi św. Marii Magdaleny, św. Antoniego, św. Katarzyny, św. Bazylego, św. Onufrego umieszczona w ołtarzu pod jego wezwaniem, zob.: A. Gil, op. cit., s. 172–173, 175.

25 B. Lorens, „Bazylianie prowincji koronnej”, op. cit., s. 290–292, 294. Także w czasie organizowanych przez bazylianów misji propagowano kult św. Onufrego przez zakładanie bractw poświęconych świętemu, o czym świadczy dokonana w dniu 15 V 1765 r. przez misjonarzy bazylińskich z Zamościa uroczysta introdukcja bractwa do cerkwi w Siedliszczu w diecezji chełmskiej, por.: S. Braniewski, op. cit., s. 333; B. Lorens, „Bazylianie prowincji koronnej”, op. cit., s. 270.

26 Na marginesie można dodać, że w poczajowskim zbiorze zamieszczono sześć pieśni do św. Onufrego, w tym obok wspomnianej już *Помоючника кто ищешу* (nr 193) opublikowano jeszcze dwie pieśni ukraińskojęzyczne, a także trzy utwory z tekstem w języku polskim, w tym jedną pieśń *Od Boga nam za Patrona łaskawie zrządzony* (nr 196) ku czci obrazu Pustelnika słynącego łaskami w bazylińskim klasztorze w Lubarze, zob.: *Bohohłasnyk*, k. 230r–237r.

antologii²⁷. W literaturze przedmiotu podaje się, że poświęconą św. Bazylemu Wielkiemu pieśń *Соберітеся з вселення, вся півцев лику* zamieszczoną w *Bohohłasnyku* (pod nr. 179) ułożył nieznany bliżej ojciec bazylianin, a śpiewano ją na „ton” melodii utworu *Многими усту гласи испусту* skomponowanego ku czci cudownego obrazu Matki Bożej Począjowskiej, którego nutowy przekaz opublikowano (pod nr. 110) także w począjowskim zbiorze²⁸. Jak można zauważyć, w antologii tekst pieśni *Соберітеся з вселення, вся півцев лику* opatrzone jest adnotacją „Твореніє Инока Ч.С. В. В.”, która nie wskazuje na Sroczyńskiego jako jej autora. Natomiast należy podkreślić, że uwaga taka dość często występuje tu w przypadku publikacji także innych utworów (między innymi w *Bohohłasnyku* znalazły się anonimowe przekazy polskojęzycznych pieśni opatrzone adnotacją „Dzieło Zakonnika Bazylianina”)²⁹.

Jeżeli chodzi o pieśń *Соберітеся з вселення, вся півцев лику*, na obecnym etapie badań możliwe jest stwierdzenie, że nieznanymi nam bliżej redaktorzy począjowskiej antologii w rozdziale trzecim (poświęconym świętym) tego zbioru zamieścili anonimowo poetycki przekaz tekstu (z dość drobnymi poprawkami językowymi) pieśni do św. Bazylego Wielkiego, ułożonej jeszcze przez krystynopolskiego superiora i misjonarza w początkach lat siedemdziesiątych XVIII w. na potrzeby publikacji *Chwata Boga Cudownego w Świętym Onufrym*³⁰. W lwowskim wydaniu nie podano, na jaki „ton” należało wykonywać ten utwór, natomiast już w począjowskim zbiorze, jak wspomniano wyżej, zamieszczono przy nim uwagę, aby śpiewać go na melodię pieśni poświęconej Matce Bożej Począjowskiej *Многими усту гласи испусту* (nr 110), opublikowanej również w *Bohohłasnyku*³¹. Także przekaz nutowy tej pieśni maryjnej (zob. Aneks, nr 4) jest opatrzone przez redaktorów zbioru adnotacją: „Твореніє Инока Чину С. Василя В.”. Na razie trudno jednoznacznie odpowiedzieć na pytanie, na jaką melodię wykonywano pieśń *Soberyte sia z wselennyia, wsia piwcew lyki* w okresie pełnienia przez Sroczyńskiego urzędu ihumena w Krystynopolu. Wydaje się jednak,

27 *Bohohłasnyk*, k. 217r–218v.

28 V[ladimir] N[ikolaevič] Peretc, *Istoriko-literaturnyâ izslédovaniâ i materialy*, t. 1, cz. 1, Sankt-Peterburg 1900, s. 344–345; V. Šurat, op. cit., s. 12, 40; Mihajlo Voznâk, *Materiâli do istoriï ukraïns'koï pîsnî i viršî. Teksti i zamîtki*, L'viv 1914 (= Ukraïns'ko-rus'kij arhiv 10), s. 432, 457; Sofiâ Šeglova, «Bogoglasnik»: *Istoriko-literaturnoe izsledovanie*, Kiev 1918, s. 78, 85, 276; Oleksandra Gnatûk, *Ukraïns'ka duhovna barokkova pîsnâ*, Vařava–Kiïv 1994, s. 166, 173; Ū. Medvedik, „Ukraïns'ka duhovna pîsnâ”, op. cit., s. 177, 248; tegoż, *Istorîâ ukraïns'koï muziki: duhovnopîsenna (kantova) tvorčist' XVII–XVIII st.*, Drogobič 2011, s. 42.

29 Aktualny wykaz autorów oraz katalog ułożonych przez nich pieśni opublikowanych w *Bohohłasnyku* (Począjów 1790–91) podano w: Ūrij Medvedik, „Avtori pîsen' počaiivs'kogo «Bogoglasnika» (džereloznavčo-tekstologične doslidžennâ)”, w: *Ad Fontes: z istoriï ukraïns'koï muziki XVII–počatku XX st.: vibrani statî, materialî, recenzii*, L'viv 2015, s. 429–462.

30 Pieśń *Соберітеся з вселення, вся півцев лику* rozpoczyna blok pieśni (w sumie jest ich pięć) adresowanych do św. Bazylego Wielkiego, zamieszczony w trzecim rozdziale *Bohohłasnyka*. Obok tego utworu w począjowskiej antologii znalazły się jeszcze przekazy dwóch pieśni z tekstem ukraińskojęzycznym opatrzone zapisem nutowym, a także dwa polskojęzyczne teksty pieśni, zob. *Bohohłasnyk*, k. 218v–222r.

31 *Bohohłasnyk*, k. 133r–135r.

iż mogła ona posiadać właśnie melodię wskazanej pieśni maryjnej. Zamieszczony w poczajowskim zbiorze przekaz tekstu *Многими усту гласи испусти* powstał ku czci cudownego wizerunku Bogarodzicy Poczajowskiej na potrzeby tego wydania, został opatrzony jednogłosową melodią (według tradycji nuty podawano do pieśni mało znanych albo nowo stworzonych) i był kontrafakturą pieśni do św. Bazylego Wielkiego *Соберітеся з вселення, вся півцев лику* ułożonej znacznie wcześniej przez Sroczyńskiego. Trzeba dodać, że w *Bobohłasnyku* znalazł się jeszcze przekaz tekstu pieśni poświęconej błogosławionemu (wówczas) męczennikowi Jozafatowi Kuncewiczowi *Злату трубу, словес зубу* (nr 145) autorstwa nieznanego bliżej ojca bazylianina, zaleconej również, tak jak pieśń *Соберітеся з вселення, вся півцев лику*, do śpiewania na „ton” wskazanej pieśni maryjnej³².

Na potrzeby publikacji *Chwała Boga Cudownego w Świętym Onufrym* Sroczyński ułożył także pieśń z tekstem w języku polskim poświęconą biskupowi Myry w Licji św. Mikołajowi, którego obraz otaczany czcią znajdował się w cerkwi bazylikańskiej w Krystynopolu. Chodzi o liczącą dziesięć zwrotek tekstu poetyckiego pieśń *W Patarześ zrodzon i tam wychowany* (zob. Aneks, nr 5). Autor pieśni prosi św. Mikołaja, którego cudowny wizerunek „u Bazylego synów w ruskim kraju w obrazie tylko tu jest, lecz jak żywy”, o wstawiennictwo za Krystynopolem oraz znajdującym się tam klasztorem oo. bazylianów: „Miej że tę miasto, ten klasztor w opiece, która nam stanie za mocną fortecą” (zob. zwrotki 7, 8, 10). Według zaleceń superiora krystynopolskiego, tę nowo powstałą pieśń należało śpiewać na melodię pieśni *Wielki podziemnych krajów Apostole*. Niestety w trakcie moich badań nie udało mi się jak dotąd odnaleźć w źródłach (drukowanych i rękopiśmiennych) pochodzących z tego okresu albo z czasu późniejszego przekazu tekstu utworu powstałego ku czci miejscowej ikony świętego; być może pieśń *W Patarześ zrodzon i tam wychowany* funkcjonowała wyłącznie w Krystynopolu. Zapewne nie zyskała ona szerszej popularności, skoro nie została odnotowana nawet w tak obszernym zbiorze jak *Bobohłasnyk*. Dodatkowo trzeba zaznaczyć, że w ogóle nie występują w tym druku pieśni z tekstem w języku polskim poświęcone temu świętemu³³. Natomiast co do „tonu” omawianej pieśni do św. Mikołaja, na obecnym etapie badań można stwierdzić, iż ten utwór należało śpiewać na melodię pieśni poświęconej pierwszemu jezuickiemu misjonarzowi, św. Franciszkowi Ksaweremu *Wielki podziemnych*

32 *Bobohłasnyk*, k. 176v–178v. W rękopiśmiennej tradycji tworzenia ukraińskich pieśni religijnych w XVII i XVIII w. rozpowszechniona była praktyka śpiewania tekstów poetyckich na melodie innych pieśni. Użyta przez redaktorów-bazylianów w osiemnastowiecznym wydaniu *Bobohłasnyka* praktyka kontrafaktury była ówczesnie i w wieku poprzednim powszechnie stosowana w drukowanych zbiorach pieśni oraz w śpiewnikach rękopiśmiennych. Podlegały jej pieśni zarówno metryki średniowiecznej jak późniejsze, a nawet nowo tworzone. Dla wygody użytkowników we wskazówkach zamieszczonych przy tekstach pieśni opublikowanych w *Bobohłasnyku* bez melodii, redaktorzy wydania odwoływali się tylko do tych „tonów”, których zapisy nutowe znajdują się w tym zbiorze, zob.: Ū. Medvedik, „Ukraińs'ka duhovna piśnâ”, op. cit., s. 233.

33 W poczajowskiej antologii znalazło się aż dziesięć ukraińskojęzycznych pieśni poświęconych św. Mikołajowi, w tym dwa utwory ułożone ku czci cudownych obrazów świętego słynących łaskami w Zapadnyćcach oraz w Oleksińcu na Podolu, zob.: *Bobohłasnyk*, k. 206r–216r.

krajów Apostole, której przekaz tekstu poetyckiego (liczący szesnaście zwrotek) jest mi znany z wydania opublikowanego przez oo. jezuitów w Lublinie pod koniec lat czterdziestych wieku XVIII (zob. Aneks, nr 6)³⁴.

Powyższe ustalenia dowodzą, że w środowisku oo. bazylianów krystynopolskich był dobrze znany polskojęzyczny repertuar rzymskokatolicki wykonywany w XVIII w. w Rzeczypospolitej³⁵. Fakt wykorzystywania utworów z repertuaru katolickiego także w działalności misyjnej i w praktykach religijnych Sroczyńskiego świadczy o popularności wśród grekokatolików polskich pieśni religijnych, których śpiewanie w czasie misji bazylikańskich w języku oryginału (polskim) oraz przekładzie (po ukraińsku) potwierdzają zachowane ich przekazy we wspomnianym na początku artykułu druku pt. *Katechizm krótko zebrany* (Lwów 1768), prawdopodobnie pierwszym dziele tego unickiego misjonarza³⁶.

Niestety również przekazów trzech pozostałych pieśni z tekstem polskim autorstwa Sroczyńskiego, które opublikowano w lwowskim wydaniu *Chwała Boga Cudownego w Świętym Onufrym*, nie udało mi się zidentyfikować w innych źródłach. Jak zaznaczono powyżej, prawdopodobnie już w momencie ich publikacji funkcjonowały one w środowisku krystynopolskich oo. bazylianów. Dwa utwory: *O, Jezu umęczony* i *Zalewaj się łzami* (zob. Aneks, nr 7 i 8) superior ułożył ku czci obrazu Pana Jezusa ukrzyżowanego, znajdującego się w krystynopolskiej cerkwi bazylikańskiej. Na podstawie analizy tekstu pieśni *O, Jezu umęczony*, w której mówi się „powietrze niech nie trze Twojego poddaństwa” (zob. zwrotek 5), można przyjąć, że chodziło autorowi

34 *Porządek pieśni, które zwyczaj iest śpiewać w kościołach Societatis Jesu pod czas nabożeństw studenckich, według okoliczności czasów rozłożony*, Lublin, w Drukarni J.K.Mci Colleg. Soc. Jesu, 1748, zach. Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, sygn. XVIII-1784-II, k. [B₁r-B₂r].

35 W tym miejscu należy wspomnieć o funkcjonowaniu w ukraińskich środowiskach unickich popularnych polskich pieśni religijnych okresu baroku, jak i pieśni dawniejszych, zwłaszcza utworów o tematyce bożonarodzeniowej. Były one śpiewane po polsku, parafrazowane i kontrafakturowane, co potwierdzają ukraińskie śpiewniki powstałe na przestrzeni XVIII stulecia w środowiskach unickich, zob.: Ol'ga Zošim, *Zahidnoëvropijs'ka duhovna pisnâ na shidnoslov'âns'kih zemlâh u XVII-XIX stolittâh*, Kiïv 2009, s. 105, 107, 124, 136-137.

36 Wiadomo, że pieśni nabożne pełniły ważną rolę w działalności ówczesnych misjonarzy bazylikańskich. W latach sześćdziesiątych XVIII w. dość szybko adaptowano na gruncie unickim utwory śpiewane podczas misji w polskojęzycznych środowiskach rzymskokatolickich. Unicy nie tylko śpiewali pieśni w przekładach ukraińskojęzycznych, lecz także w czasie misji bazylikańskich wykonywali utwory z repertuaru rzymskokatolickiego w języku oryginału, zob.: O. Shkurgan, „Pieśni nabożne”, op. cit., s. 212-213; też: „Problem atrybucji”, op. cit., s. 190. Edycja polskojęzycznych utworów nabożnych zamieszczonych w wydaniach autorstwa oo. bazylianów świadczy o tym, że na obszarach dawnej Rzeczypospolitej podczas prowadzenia misji bazylikańskich wykorzystywano pieśni z repertuaru środowisk rzymskokatolickich, w szczególności utwory śpiewane w czasie misji jezuitów. Potwierdzeniem tego faktu pozostają przekazy pieśni nabożnych z repertuaru katolickiego opublikowane w podręczniku dla unickich duchownych zawierającym kilka wersji scenariuszy prowadzenia misji pt. *Misja Bialska* (Supraśl 1792) sporządzonym przez bazylianina, prefekta misji i ihumena klasztoru bazylikańskiego w należącej do Radziwiłłów Białej, pisarza religijnego, kaznodzieję, doktora teologii i prawa kanonicznego, protonotariusza Stolicy Apostolskiej o. Tymoteusza Szczurowskiego (1740-1812), zob.: O. Shkurgan: „Pieśni nabożne”, op. cit., s. 214-215.

o morową zarazę szalejącą w 1770 r. i w związku z tym utwór być może został ułożony w początkach lat siedemdziesiątych XVIII wieku. W tej pieśni autor wymienia także liczne klęski (wojnę, głód, pożary), które dotknęły Krystynopol, prosząc o jego obronę (zob. zwrotki 4, 6, 7, 8). Obraz Pana Jezusa ukrzyżowanego, do którego powstały dwie omawiane pieśni Sroczyńskiego, jak wiadomo, był malowany na płótnie i co najmniej od 1764 r. zdobił wnętrze cerkwi bazylikańskiej w Krystynopolu. Został on ofiarowany oo. bazylianom przez Franciszka Złotnickiego, który nabył go od oo. dominikanów z Wielkich Oczu w zamian za książki³⁷. Także w tej świątyni wystawiano krucyfiks adorowany przez wiernych obu obrządków (unickiego i katolickiego)³⁸. Opublikowaną w lwowskim druku pieśń *O, Jezu umęczony* należało śpiewać na „ton” pieśni *O wsepitaia Maty!*. Można przyjąć, że Sroczyńskiemu chodziło o melodię pieśni *O Wsepitaia Maty! Hdy na sud każut staty!* (zob. Aneks, nr 9), której przekaz tekstu po raz pierwszy został opublikowany wśród pieśni nabożnych śpiewanych podczas misji bazylikańskich, zamieszczonych w prawdopodobnie pierwszym jego dziele, pt. *Katechizm krótko zebrany* (Lwów 1768), a następnie przedrukowanych w poczajowskim katechizmie w 1772 r.³⁹. W katechizmie lwowskim (a także poczajowskim) tę pieśń maryjną opatrzono adnotacją „Do Nayś: Matki Boskiej. Śpiewa się czasem po suplikacjach wieczornych”. Niestety, nie posiada ona w tych edycjach zapisu nutowego oraz żadnych wskazówek, na jaki „ton” należało ją wykonywać. W świetle współczesnych badań Medwedyka wiadomo, że ten utwór, jak i reszta ukraińskojęzycznych pieśni (oprócz maryjnej pieśni *Preczystaia Diwo, Maty Ruskaho kraiu*) zamieszczonych w *Katechizmie krótko zebrany* (Lwów 1768), ułożono w latach sześćdziesiątych XVIII wieku. Ich wcześniejsze przekazy nie są znane, natomiast po publikacji zdobyły one popularność, o czym świadczy obecność anonimowych zapisów tych pieśni zamieszczonych w rękopiśmiennych śpiewnikach, należących do dziedzictwa Ukrainy, w większości powstałych już w wieku XIX⁴⁰. Natomiast w przywoływanym już wydaniu pt. *Оглашение си есть катехизм мѣссьонарскій*, które ukazało się w Poczajowie w 1788 r., później od drukowanych prac Sroczyńskiego, maryjny tekst *O Всенітая Мату! Гди на суд кажуть стати* redaktorzy zalecili śpiewać na „ton” pieśni *O Всенітая Мату, рождішая всіх святих*⁴¹.

37 A. Gil, op. cit., s. 172–173.

38 B. Lorens, „Bazylianie prowincji koronnej”, op. cit., s. 247.

39 *Katechizm krótko zebrany* (Lwów 1768), k. 25r–25v. *Katechizm krótko zebrany* (Poczajów 1772), Kijów, NB UW, Instytut Księgoznawstwa, Dział Zbiórek Bibliotecznych i Kolekcji Historycznych: zespół Kijowskiej Duchownej Akademii, sygn. B XLII 6/279, k. 112r–112v.

40 Trzeba dodać, że w praktyce tworzenia ukraińskiej pieśni religijnej występowały i inne maryjne utwory posiadające taki sam incipit, chociażby na przykład można wskazać na pieśń ku czci cudownego obrazu Matki Bożej w Barze na Podolu *O Всенітая Мату! O Всенітая Мату! O Мату, Мату благодату* (nr 129) opublikowaną w *Bobohlasnyku*, zob.: Ū. Medvedik, „Ukrains'ka duhovna piśnâ”, op. cit., s. 134–135, 195–196.

41 *Оглашение си есть катехизм мѣссьонарскій*, k. 22r–23r.

Nie wiadomo dotąd, na jaką melodię należało śpiewać pieśń *Pękaj się serce na te wieści* (zob. Aneks, nr 10), poświęconą Najświętszej Matce Bolesnej, która w sposób szczególnie uczestniczyła w misji odkupieńczej Chrystusa prowadzącej przez krzyż. W ciągu całego utworu stale obecny jest motyw zranionego serca Maryi Panny. Z materiału źródłowego pochodzą informacje, że bazylianom krystynopolskim w 1765 r. w charakterze depozytu przekazano obraz Matki Bożej, ofiarowany im przez Stanisława Sadowskiego, starostę ropczyckiego i marszałka dworu Franciszka Salezego Potockiego, byłego łowczego bełskiego. Obraz uważany był za cudowny i stał się obiektem lokalnego kultu⁴². We wspomnianych pracach Sroczyńskiego zostały przez niego spisane łaski otrzymywane za wstawiennictwem Najświętszej Maryi Panny; w szczególności w źródłach tych odnotowano ocalenie cerkwi i klasztoru bazylińskiego w czasie pożaru Krystynopola w 1768 r. oraz ludności miasta podczas epidemii w 1770 r.⁴³. Nie można wykluczyć, że w dniach 8 i 17 VIII 1770 r., kiedy ojcowie bazylianie i bernardyni odprawiali wspólne nabożeństwa i procesje z cudownym obrazem Matki Bożej i z relikwiami św. Klemensa Męczennika w intencji odwrócenia od miasteczka grożącej mu morowej zarazy⁴⁴, śpiewano pieśni religijne poświęcone Najświętszej Maryi Pannie. Nie wiadomo jednak, czy była wśród nich pieśń *Pękaj się serce na te wieści* autorstwa krystynopolskiego superiora.

Według moich ustaleń, we wspomnianym rękopisie *Akta Parochyi Krystynopolskiej* przy omówieniu porządku nabożeństw w cerkwi krystynopolskiej Sroczyński odnotował, że w niedzielę rano po pierwszej mszy świętej czytanej (prymarii), po odmówieniu litanii „do Nays. Panny klęcząc przed wielkim ołtarzem” następnie „przez chłopców śpiewa się z ludźmi pieśń o Naysw. Pannie w tutejszym obrazie Łaskawey *Niski Ci pokłon dajemy, o Pani*” (k. 2r–v). Zapis zaczerpnięty z tej księgi parochialnej świadczy o funkcjonowaniu w środowisku oo. bazylianów polskojęzycznej pieśni *Niski Ci pokłon dajemy, o Pani* ku czci obrazu Matki Bożej znajdującym się w bazylińskiej cerkwi w Krystynopolu, której przekaz niestety dziś nie jest znany⁴⁵. Również nic nie wiadomo o jej autorze (prawdopodobnie ułożył ją jakiś zakonnik bazylianin, przy czym niewykluczone, że był nim o. Sroczyński). Pisząc dalej o porządku niedzielnych nabożeństw superior krystynopolski wspominał w swojej pracy o niektórych wyda-

42 Ikona ta była namalowana na płótnie (o wymiarach 60 × 45 cm), przedstawiała Matkę Boską z Dzieciątkiem Jezus, zob.: A. Gil, op. cit., s. 173, 175.

43 B. Lorens, „Bazylianie prowincji koronnej”, op. cit., s. 287.

44 Vas[il'] Černec 'kij, „Litopis' monastira oo. Vasiliān v Kristinopoli od ěgo osnovanā v 1763 do 1889 roku”, *Dilo* II (1890) 43. piątek 23 II (7 III) 1890 r., s. 2; J. Czernecki, op. cit., s. 25.

45 Trzeba odnotować, że w *Katechizmie krótko zebrany* (Lwów 1768) oraz jego poczajowskiej reedycji z 1772 r. zamieszczono wśród pieśni wykonywanych na misjach bazylińskich tekst ukraińskojęzycznej pieśni *Nyzky Ty pokłon Boze moy oddaniu* opatrzonej adnotacją „Piesn IV z Aktów: Wiary, Nadziei, Miłości, &c: złożona, która się śpiewać może pod czas Processyi na notę: *Chwała bądź Bogu w Trojcy Jedynemu*”: która ma, jak można zauważyć, podobny incipit co i pieśń maryjna *Niski Ci pokłon dajemy, o Pani*, zob.: *Katechizm krótko zebrany* (Lwów 1768), k. 22r–23r, *Katechizm krótko zebrany* (Poczajów 1772), k. 108v–109v.

nych przez siebie pieśniach nabożnych (obecnie znanych już z druku *Chwała Boga Cudownego w Świętym Onufrym*), które należało wykonywać w cerkwi przed rozpoczęciem mszy świętej śpiewanej (summy): „Kiedy po mszy skończonej zaraz inna nie wychodzi, w ten czas, żeby cerkiew nie była głucha, y ludzie przychodzący żeby nie tęsknili, spiewają chłopcy pieśni różne: O S. Mikołaiu, o S. Onufrym, o S. o. Bazylim W. lub do Pana Jezusa Ukrzyżowanego, które w książeczce S. Onufrego wydrukowałem” (k. 2v). Porządek nabożeństw odprawianych w cerkwi oo. bazylianów w rękopiśmiennej księdze parochii krystynopolskiej Sroczyński spisał już po śmierci Franciszka Salezego Potockiego i jego żony Anny, czego dowodzi jego zalecenie, aby odmawiać trzy pacierze za duszę zmarłych fundatorów (k. 2v) oraz data 9 VI 1774 r. widniejąca na końcu opisu nabożeństw niedzielnych (k. 3v).

Zachowana do dziś w bibliotecznych zbiorach Klasztoru oo. Bazylianów w Warszawie rękopiśmienna księga *Akta Parochyi Krystynopolskiej* świadczy o funkcjonowaniu w środowisku oo. bazylianów w Krystynopolu pieśni nabożnych Sroczyńskiego, który ułożył i opublikował je wcześniej w wydaniu *Chwała Boga Cudownego w Świętym Onufrym*, przygotowanym na potrzeby ustanowienia Bractwa św. Onufrego przy miejscowej cerkwi bazylikańskiej. Dzięki zapisom pochodzącym z tej księgi obecnie wiadomo także o śpiewaniu w tej świątyni pieśni *Niski Ci pokłon dajemy, o Pani poświęconej obrazowi Matki Bożej otaczanemu szczególną czcią jako cudowny w bazylikańskiej cerkwi w Krystynopolu*. Zauważyć należy, że utwory te, zgodnie z informacjami podanymi przez Sroczyńskiego, wykonywali chłopcy, którzy czasami, jak w przypadku tej pieśni maryjnej, śpiewali razem z wiernymi („z ludźmi”).

Wykonywane ówczesnie w świątyni bazylikańskiej w Krystynopolu pieśni nabożne odgrywały z pewnością bardzo ważną rolę w duszpasterskiej działalności superiora i misjonarza Sroczyńskiego. Ułożone przez niego pieśni w języku polskim i ukraińskim rozbrzmiewały w czasie uroczystości introdukcji Bractwa św. Onufrego do cerkwi bazylikańskiej, w których brali udział także wyznawcy religii rzymskokatolickiej. Wspólny śpiew pieśni poświęconych znajdującym się w krystynopolskiej świątyni obrazom otaczanym szczególną czcią przez wiernych integrował społeczności obu obrządków (greckokatolickiego i rzymskokatolickiego) oraz ludzi wszelkich stanów społecznych. W badaniach historycznych podkreślano już pogłębienie relacji między obrządkami katolickimi w drugiej połowie XVIII w., w szczególności mówiono o wspólnym obchodzeniu świąt, uczestnictwie wiernych obu obrządków w uroczystościach jubileuszowych, odpustach i misjach ludowych, w czasie koronacji cudownych obrazów, a także zwrócono uwagę na działalność bractw religijnych, która również „wskazywała na zacieśnienie wzajemnych relacji między obrządkami”⁴⁶. Należy brać pod uwagę, że wydanie *Chwała Boga Cudownego w Świętym Onufrym* ukazało się po pierwszym rozbiórce Rzeczypospolitej, w ciężkich czasach dla Krystynopola, który wraz z okolicami

46 B. Lorens, „Bractwa religijne a relacje”, op. cit., s. 319.

bardzo ucierpiał z powodu pożarów, powodzi, morowego powietrza, bitew i przemarszu obcych wojsk (rosyjskich i austriackich)⁴⁷. Można uznać, że uroczystości inauguracji konfraterni krystynopolskiej odbyły się na płaszczyźnie zgody i współdziałania, o czym świadczą obecność w czasie tych wydarzeń licznie zgromadzonego duchowieństwa Kościoła rzymskokatolickiego, między innymi bernardynów z Krystynopola i położonego nieopodal Sokala. Wspomnieć należy także o okazanej wówczas bazylianom pomocy ze strony krystynopolskich bernardynów, którzy gościli u siebie unickiego biskupa chełmskiego Maksymiliana Ryłłę i jego oficjalistów⁴⁸. Naocznym dowodem ówczesnych relacji między krystynopolskimi bazylianami i bernardynami jest zachowany do dziś w zbiorach Biblioteki Prowincji oo. Bernardynów w Krakowie omówiony w niniejszym artykule unikatowy egzemplarz druku *Chwała Boga Cudownego w Świętym Onufrym*, należący prawdopodobnie niegdyś do nieznanego nam bliżej o. bernardyna (być może o imieniu Józef). Zawiera on, jak już pisano, siedem pieśni. Autorem sześciu z nich – pięciu polskojęzycznych (*O, Ojczyzno niespokojna! Głód, powietrze, ogień, wojna; O, Jezu umęczony; Zalewaj się łzami; Pękaj się serce na te wieści; W Patarześ zrodzon i tam wychowany*) i jednej po ukraińsku (*Soberyte sia z wselennyia, wsia piucew byki*) – był o. Kornel Sroczyński.

Franciszkańskie lwowskie wydanie *Chwała Boga Cudownego w Świętym Onufrym* jest chronologicznie, od momentu ukazania się *Katechizmu krótko zebranego* (Lwów 1768) i jego poczajowskiego przedruku wraz z podręcznikiem *Methodus Peragendi Missiones Apostolicas in Provincia Ruthena O.S. Basilii Magni* (Poczajów 1772), drugą pracą drukowaną, w której superior i misjonarz krystynopolski Sroczyński opublikował przekazy pieśni nabożnych. W katechizmie lwowskim (także poczajowskim) znalazły się pieśni z ukraińskiego repertuaru religijnego wykonywanego w czasie misji bazylikańskich⁴⁹ oraz utwory funkcjonujące w polskojęzycznych środowiskach

47 Pierwszy rozbiór Rzeczypospolitej (1772 r.) stał się w dziejach osiemnastowiecznego Krystynopola prawdziwą klęską. Wiadomo, że miasto i jego okolice ucierpiały wiele z powodu pożarów, szerzących się chorób i najazdów wojsk obcych przed i po rozbiorze. W dniu 29 XII 1773 r. szlachta, burmistrzowie miasteczek, naczelnicy gmin wiejskich wraz z dwoma dziesiętnikami oraz duchowieństwo obu obrządków składali przysięgę w austriackich cyrkulach na wierność Habsburgom. Z chwilą podziału kraju, granica austriacko-rosyjska odcięła handel ze wschodem, przecięła wszelkie stosunki z częścią kraju pozostałą po drugiej stronie granicy, w wyniku czego miasto straciło na znaczeniu. Jego zupełny upadek i zastój w handlu nastąpił po wyjeździe Potockich z Krystynopola do Tulczyna (Stanisław Szczęśny, ostatni pan Krystynopola z rodziny Potockich, w dniu 8 III 1781 r. „odstąpił” księciu Adamowi Ponińskiemu wszystkie swoje dobra w dawnej Galicji, w tym Krystynopol). Zaistniałe zmiany w życiu politycznym i społecznym Krystynopola oczywiście negatywnie wpłynęły na przebywające w nim wspólnoty religijne, w tym bazylianów, którzy od momentu wyjazdu Stanisława Szczęśnego Potockiego pozostali bez możnego protektora i wsparcia finansowego, zob.: J. Czernecki, op. cit., s. 21, 29–32, 364–372.

48 B. Lorens, „Bazylianie prowincji koronnej”, op. cit., s. 296.

49 Pomimo odnalezienia pieśni nabożnych Sroczyńskiego, przekazy ukraińskojęzycznych utworów wykonywanych podczas misji bazylikańskich, opublikowanych w transliteracji alfabetem łacińskim w lwowskim *Katechizmie krótko zebranym* w 1768 r., nie doczekały się jeszcze oddzielnych studiów (wyjątek stanowi pieśń katechizmowa *Троїця Бог Отець, Бог Син, Бог Дух Святий* wspomniana w przypisie nr 3) i nadal wymagają dalszych wnikliwszych badań. Trzeba zauważyć, że jeszcze wcześniej Medwedyk

rzymskokatolickich, natomiast w lwowskim druku franciszkańskim ten bazylianin zamieścił teksty pieśni (polskojęzyczne i ukraińskojęzyczne) w większości swego autorstwa (za wyjątkiem utworu *Pomoszczyńka kto yszczesz*).

Na podstawie adnotacji zamieszczonych przy pieśniach wydanych w druku *Chwała Boga Cudownego w Świętym Onufrym* można wywnioskować, że trzy utwory do świętych zostały ułożone przez Sroczyńskiego najpóźniej w roku 1773, tuż przed ich publikacją w tym wydaniu; natomiast pozostałe trzy pieśni (dwie pańskie i jedna maryjna) jego autorstwa najprawdopodobniej powstały wcześniej i być może w czasie ukazania tej edycji (albo i przedtem) już funkcjonowały w krystynopolskim środowisku unickim. Do dwóch pieśni ułożonych przez superiora zalecono „tony” na jakie należało je wykonywać. Warto zwrócić uwagę, że do polskojęzycznej pieśni *O, Jezu umęczony* zalecił on wykorzystać, jak ustalono, „ton” ukraińskojęzycznej maryjnej pieśni *O Wsepitaia Maty! Hdy na sud każut staty!* wykonywanej przez wiernych Kościoła greckokatolickiego w czasie misji bazylikańskich, a z kolei w przypadku polskojęzycznej pieśni do św. Mikołaja *W Patarześ zrodzon i tam wychowany* autor zaproponował śpiewać ją na melodię pieśni poświęconej św. Franciszkowi Ksaweremu *Wielki podziemnych krajów Apostole* z polskiego repertuaru rzymskokatolickiego. Opublikowane pieśni z tekstem w języku polskim autorstwa Sroczyńskiego potwierdzają fakt tworzenia przez oo. bazylianów polskojęzycznych pieśni nabożnych, w szczególności świadczą także o powstaniu nowych utworów przy wykorzystaniu melodii znanych pieśni zarówno z repertuaru Kościoła greckokatolickiego, jak i rzymskokatolickiego. W świetle tych ustaleń należy na etapie dalszych badań zwrócić uwagę na zamieszczone w obszernym nutowym zbiorze pt. *Bohohtasnyk* (Począjów 1790–91) przekazy pieśni religijnych w języku polskim ułożone przez nieznaną nam bliżej oo. bazylianów. Być może materiał nutowy polskojęzycznych utworów ich autorstwa został zaczerpnięty z repertuaru rzymskokatolickiego. Osobno należy zaznaczyć, że ułożona i wydana przez Sroczyńskiego pieśń do św. Bazylego Wielkiego *Soberyte sia z wsełennia, wsia piwcew tyki* została następnie, po niemal dwudziestu latach, anonimowo przedrukowana przez począjowskich oo. bazylianów w *Bohohtasnyku*. Zamieszczony w począjowskiej antologii przekaz tej pieśni (*Соберітеся з вселення, вся півцев лики*) pozwala obecnie dołączyć imię bazylianina o. Kornela Sroczyńskiego do grona znanych dziś twórców pieśni religijnych opublikowanych w *Bohohtasnyku*.

Na zakończenie chcę zwrócić uwagę na podobny fakt anonimowego przedrukowania przez począjowskich oo. bazylianów ukraińskojęzycznych pieśni autorstwa wspomnianego już unity o. Tymoteusza Szczurowskiego. Teksty pieśni *Raby Maryi wetykoy*

zwrócił uwagę na melodie niektórych z tych pieśni *Прійде година для всіх єдина* oraz *Гди в живот мой воззрю глибоко*, które następnie wykorzystano dla wykonywania „bohohtasnykowych” pieśni *Тит боязь серце* oraz *Весело співайте, челом ударяйте*, przy tym badacz dodatkowo zauważył, że pieśń *Прійде година для всіх єдина* w lwowskim katechizmie zalecono śpiewać na melodię polskiej pieśni *Boże laskawy*, zob.: Ū. Medvedik, „Ukrains’ka duhovna pisnâ”, op. cit., s. 135.

nadii poświęconej Najświętszej Maryi Pannie oraz pieśni do św. Bazylego Wielkiego *Tryśwityhmy wincy tebe wiażut, o Wasyby!*, które bazylianin ten ułożył i opublikował pośród innych swoich utworów zamieszczonych w jego pracy pt. *Wzór doskonałości panińskiej* (Poczajów 1772)⁵⁰, zostały następnie wydane z wykorzystaniem czcionek cyrylicy bez wskazania autora (odpowiednio incipity pieśni: „Раби Маріи великой надѣи” oraz „Трисвѣтлыми вѣнцы Тебе вяжуть, о Василій”) w niewielkim nutowym śpiewniku, ocalałym do dziś bez karty tytułowej, rozpoczynającym się tytułem *Пѣсни о Пресвятѣй Богородици, в Иконѣ Почаевской, чудотворной*⁵¹. W świetle aktualnej ukraińskiej literatury przedmiotu wiadomo, że edycja ta, znana dziś z jedynego egzemplarza, została opublikowana w Poczajowie⁵². Według Medwedyka, publikacja pochodzi z II poł. lat dziewięćdziesiątych XVIII w. (najprawdopodobniej z okresu tuż po trzecim rozbiorze Rzeczypospolitej) i stanowi ponowne wydanie (z zamianą niektórych pieśni i dodatkiem nowych utworów) pierwszego drukowanego nutowego śpiewnika (znanego obecnie również bez karty tytułowej)⁵³, zawierającego osiem pieśni religijnych z ukraińskojęzycznym tekstem (cztery utwory opublikowano z melodiami), który ukazał się w tej samej drukarni unickiej prawdopodobnie w roku 1773⁵⁴. Ze studiów Medwedyka było dotąd wiadomo, że wspomniane dwie pieśni pochodzące ze wzmiankowanego śpiewnika z końca XVIII w. nie miały swoich wcześniejszych przekazów w rękopiśmiennych i drukowanych źródłach. Dlatego, według tego badacza, zostały one ułożone w latach dziewięćdziesiątych XVIII w. specjalnie na potrzeby tej edycji. Jednak, jak już podano wyżej, autorem tekstów tych utworów był bazylianin o. Tymoteusz Szczurowski, który opublikował je w swojej pracy *Wzór doskonałości panińskiej* w unickiej drukarni w Poczajowie w 1772 roku. Natomiast, w poczajowskim śpiewniku nieznanymi nam bliżej redaktorzy tego niewielkiego zbioru

50 Omówienie wydania o. Tymoteusza Szczurowskiego *Wzór doskonałości panińskiej* (Poczajów 1772), wykaz incypitów siedemnastu pieśni nabożnych (w języku polskim i ukraińskim w transliteracji alfabetem łacińskim) wraz z uwagami do nich, które opublikowano na końcowych kartach tego wydawnictwa zob. w: O. Shkurgan, „Pieśni nabożne”, op. cit., s. 201–204; por.: Mihajło Voznák, „Z kul’turnogo žyttá Ukraïni XVII–XVIII vv.”, *Zapiski Naukovogo Tovaristva im. Ševčénka* 108 (1912), s. 67; Ū. Medvedik, „Ukraïns’ka duhovna piśnâ”, op. cit., s. 136–137.

51 *Пѣсни о Пресвятѣй Богородици, в Иконѣ Почаевской, чудотворной* (bez miejsca i roku wydania), zach. Kijów, NBUW, Instytut Księgoznawstwa, Dział Zbiórek Bibliotecznych i Kolekcji Historycznych: zespół Kijowskiej Akademii Duchownej, sygn. D X 11/1108, k. [Б₈r–Б₈v].

52 Do naukowego obiegu ten nutowy śpiewnik wprowadziła dr Ludmiła Rudenko, aktualnie starszy pracownik naukowy Działu Zbiórów Muzycznych Instytutu Księgoznawstwa NBUW, zob.: Ludmiła Rudenko, *Notna biblioteka horu Kiïvs’koï duhovnoï akademii*, Kiïv 2013 (= Z istoriï muzičnoï spadšini Ukraïni 9), nr 501, s. 252–253. W zamieszczonym w tej monografii katalogu omawiany śpiewnik jest datowany na rok 1793 i został on, jak zauważyłam, przez pomyłkę opatrzony sygnaturą D X 11/1106, która należy do innego wydania pt. *Пѣсни Благоговѣйныя. В кратцихъ собранныя. Поѣмыя...* (Poczajów 1806).

53 Ū. Medvedik, „Bogoglasnik” – viznačna pam’atka”, op. cit., s. 32–33.

54 Jedyne obecnie znany egzemplarz tego pierwszego druku ukraińskich pieśni nabożnych z nutami przechowywany jest we Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibliotece Ukrainy im. W. Stefanyka, zob.: *Pisni do Počaiivs’koï Bogorodici. Perevidannâ druku 1773 roku*, transkrypcja, komentarze i studia Ūrij Medvedik, L’viv 2000 (= Istorîâ ukraïns’koï muziki. Vip. 6: Džerela).

zapropowali „tony” do tych utworów, zalecając pieśń do Najświętszej Maryi Panny *Раби Маріи великой надѣи* śpiewać na „подобень: Многими усты Дѣво Пречистая”, a pieśń poświęconą św. Bazylemu Wielkiemu *Трисвѣтлыми вѣнцы Тебе вяжутъ, о Василіи* wykonywać na melodię pieśni *Изліяся от усть Твоихъ*: ułożonej do tegoż świętego. Kwestia recepcji pieśni nabożnych autorstwa ojców bazylianów, w szczególności aktywnie działających na obszarach osiemnastowiecznej Rzeczypospolitej o. Kornela Sroczyńskiego oraz o. Tymoteusza Szczurowskiego, wymaga dalszych wnikliwszych badań, mających na celu także odnalezienie nowych rękopiśmiennych i drukowanych źródeł powstałych i funkcjonujących w środowiskach unickich.

ANEKS

1. O, Ojczyzno niespokojna! Głód, powietrze, ogień, wojna

1. O, Ojczyzno niespokojna!
 Głód, powietrze, ogień, wojna
 Gdy Cię zewsząd tak otoczyły,
 Że z krwią wolność, mienie[,] sławę
 Przez natarczywości żwawe
 Już prawie z Ciebie wysączyły!
 Cóż teraz poradzisz
 W tak okropnym razie?
 Skąd sobie sprowadzisz
 Lekarza w tej skazie?
 Oto w pogotowiu Onufry.

2. Ten prawdziwy anioł w ciele
 Jak u Boga może wiele!
 Stąd poznaj, że sam Bóg przyrzeka
 Oddalić strapienie, smutek,
 Dać w żądaniach dobry skutek
 Za kim się Onufry ucieka.
 Jakoż dotrzymuje
 Tęgo przyrzeczenia,
 Bo wszystko daruje
 Z swego opatrzenia,
 Kogo Mu zaleci Onufry.

3. Cnoty Jego, cudne dzieła,
Gdybyś na uwagę wzięła,
Doszłabyś, jak niemi zniewala
Wolą Boską; że nic zgoła
Nie broni, o co zawoła
Onufry, wszystkiego pozwala:
Wraz z życiem zaczyna,
Cierpieć, w ogień pchniona
Ta Święta Dziecina,
Lecz nim nie dotknięta,
Ręce w górę wznosi Onufry.

4. Nie chce z piersi niewiast mleka,
Nie chce w świecie znać człowieka,
Łani Go karmi w monasterze
Bazylego: gdzie wniesiony
Cały Bogu poświęcony
Ku błagalnej za nas ofercie:
Jezusa w portrecie
Swym chlebem częstuje,
To trzyletnie Dziecię
I wzajem przyjmuje
Chleb, z rąk Jezusowych Onufry.

5. Ledwie doszedł lat dziesięciu,
Wzniesła chęci Bóg w panięciu
By szedł z monasteru na puszcze:
Każdy mnich od żalu wzdycha,
Że w dziecku starego mnicha
Z klasztoru, choć, nie chcąc wypuszczą.
Każdy rzewnie płacze,
Onufry się śmieje,
Chętnie idąc[,] skacze
W głębokie puszczy kniei,
Mężnie wszystkim gardzi Onufry.

6. Przez sześćdziesiąt lat w pustyni.
O, kto wyrazi, co czyni?
Cierpi głód, chłód, nagość, upały,
W pragnieniu łzami się poi
Za spoczynek klęczy, stoi,
Nie zadrzemie, choć osłabiał:
Łóżkiem twarda skała,
Pokojem jaskinia
Świątemu się stała:
Tak to się obwinia,
Choć szczerą niewinność Onufry.

7. Już prawie z ciała wyzuty
Przez ostrość ściślej pokuty,
Już człowieka cień tylko, zgoła
Przez równe anielskim cnoty,
I przez nieludzkie roboty
Cały się zamienia w anioła:
Z rąk anielskich bierze
Chleb anielski z nieba
Przysłany w ofierze
Od Boga; czyż trzeba
Łask większych, niż, co ma Onufry.

8. O, czegoż przez to nie może
Onufry, u Ciebie Boże?
Masz Go za nami pośrednika,
Wejrzyj na naszej Ojczyzny
Teraz tak zranionej blizny,
Zlecz boleść, która wskroś przenika.
Kłęcz, wznos ręce w górę
A błagaj gniew Boski,
Niech oddali chmurę
Zlewającą troski,
Cudowny Patronie Onufry.

9. Bractwa Twojego klienci
W opiekę Twoją przyjęci
Jęczą z płaczem do Cię, z ochotą
Niosąc Ci z serca ofiarę:
Przywróć pokój, ocal wiarę,
Daj niewolnikom wolność złotą!
Wzdychamy do Ciebie,
Ty wzdychaj do Boga
O pomoc w potrzebie,
Zwłaszcza kiedy trwoga
Śmierci przyjdzie, ratuj Onufry!

10. Krystynopol miej w obronie,
Ten na Twej opieki łonie
Chcąc zawsze spoczywać bezpieczny:
Między Bazylego syny,
Gdzie sług Twoich pójdą gminy
Przybytek Ci wyznacza wieczny.
Mieszkaj zawsze z nami,
Patronie doznany!
Kieruj potrzebami,
Daj im cel żądany,
O Błogosławiony Onufry!

2. Pomoszcznyka kto yszczeszy

1. Pomoszcznyka kto yszczeszy, ymasz woskori,
Aszcze tokmo ruci twoi woznesesz hori,
Onufria prepodobna
Mołebnyka wseudobna
Wo wsich potrebach.

2. Toho syły, y czudesa hłasiat wsi końcy,
Radostnyia czudec wo nem iako wo słońcy
Y miiuszeże błahodaty:
Mołym, da nam pomahaty
Zemnym yzwołył.

3. Ohnia płameń y ne wredy, no iako złato
Nebo Tworcu oczyszczenzo iawy pryiato,
Woweržen bo woźdiw ruci
Skoro pryiat pomoszcz w mucy
Anhełom czudny.

4. Bolsze iawy userdyie ko służbi Boha;
Rod bo zemny ostawy, myr, y carstwa mnoha
Pałat, Otcy odluczy sia
Y w pustyniu preseły sia
Monach ot pełen.

5. Anhełski tu Onufrya wyźdu żywuszczu,
Chlib ot Chrysa wo obrazi w pyszczu ymuszczu,
Jeho łany woskormlasze
K monastyru hdy wediasze
O, czudes sławnych.

6. Tak preczudno wospytanny iako sia recze,
W sedmom roku wo pustyniu skoro potecze,
Anheł że mu predydiasze
Y na podwyh nastawlasze
Suszcza w pustyny.

7. Ah, iak stranno żytyie se dityszcze lity,
Sorawny bo Otcem światym, ychże bi zrity,
Terpia sładci mraz, hład, żażdu,
Pafnutyiu recze: straźdu,
Christu służaszczy.

8. Wo takowom terpinyi uhodyw Bohu,
Onufrie Otcze światy, tia po premnohu

Wozwelyczy Chrysta syła,
 Daia tainy swoho tiła,
 Jako dostoynu.

9. Hospod wsehda obiszcza sia Tia posluszaty
 O ludech molby tworiaszcza hotow spasaty.
 Wo czas smerty w pomoszcz budy
 Tia sławiaszczych ne zabudy,
 Userdno mołym.

3. Soberyte sia z wsefennia, wsia piwcew łyki

1. Soberyte sia z wsefennia, wsia
 Piwcew łyki, wo cześć Władyki
 Welykaho, y sławnaho:
 Poyte rawno, wsy presławno
 Pisny krasny, y sohłasny
 W tołyki Władyki
 Wasyłyia deń!
 Budem ymity, czto w nem wospity
 Nad wsich syły jedyn Wasyły:
 Jeho diło 2. ożywyło 2.
 Ciłu wsefennu
 Złych złymy diły umerszczwłennu
 Inok czyny 2. z ustaw wyny 2.
 Izbrannyh, Nym danych
 Proziabaiut, wozrastaiut
 W wsey podsołnecznoy.

2. Wsia Cezaryia Kappadokyi
 Każut strany, Nym nakazany:
 Jako nrawy Jeho prawy
 Wsich Pastyra od zub źwira
 Izbawłenny, newreždenny
 Lutaho wsiakaho
 Chranymy ieste.
 Ciłość cerkwy wsia, Nym yzbawysia
 Heretykow złobnych iazykow
 Złyi Arya 2. ot mołnyia 2.
 Jeho nauki w pekielnyia wpadaiet muki
 Do tol wira 2. wseho myra 2.
 Jest w cili, po syli
 Mudrowanyi, darowanyi
 Wasyłyiewych.

3. Rozumom śwityt, syłoiu prityt
Cerkwy wrahom, daby jej błahom
Ne stużyły złymy diły.
Od napasty kniażey własty
Ne ustraszen, bo ukraszen
Od Ducha, do ucha
Hłaholuszczaho.

Z ruk Walentya na Wasyłya
Trość pyszuszczu, wsia trepeszczuszczu
Wypadaiet 2. znaty daiet 2.
Že z Neba syła w Wasyłya duszu wstupyła.
Debeł w tili 2. kripok w dili 2.
Y nyszczy, bez pyszczy
Kripki wiąże syły kniaże
Wasyłyew duch.

4. O jak Jemu mnoh dar wruczaiet Boh!
Že y żyty mohł prodožyty,
Rady wyiny Jeureiny,
Daby k wiri pryszel w myri
Z druhom, z ditmy, z podrucznymy
Chrystowoy, hotowoy
Duszy ich spasty.

No kto dowliiet? da wsia wospriet
Diła syia Wasyłyia?
Imia złato 2. srodstwo swiato 2.
Anhelski nrawy wseho myra prechodyt sławy.
Proszu wsich was 2. uslyszit hlas [2.]
Ot Nebes, tych slowes:
Stołp wysok tak že do obłak
Dosiahł Wasyłyi.

4. Многими усти гласи испусти

Мно - ги - ми ус - ты гла - - си ис - пу - сти вѣр - ній на - ро - де

хва - - ле - ній - я, во и - ко - нѣ, и в ко - ро - нѣ, о - би -

- те - лы По - ча - ев - скі - я сі - я - ю - щей, мір да - ю - щей, сла -

- вній - шой, чест - ній - шой Дѣ - вѣ Ма - рі - и. Сі - я Ма - ти

бла - - го - да - ты нам от Бо - - га пред - у - ста - влен - на,

Дѣ - ва ис - та, Дѣ - ва ис - та, и Пре - чи - ста, и Пре - чи - ста,

пре - - у - кра - шен - на, вѣн - цы свѣт - ли - ми у - - вя - зен - на

при - зи - ра - ет, при - зи - ра - ет, и спа - са - ет, и спа - са - ет, прї -

- е - млет, и вне - млет Ю сла - вя - щих, и про - ся - щих по - мо - щі все - гда.

5. W Patarzeź zrodzon i tam wychowany

1. W Patarzeź zrodzon i tam wychowany,
A na biskupstwo do Mirry wezwany,
Po śmierci wniesion w Bar greckiego kraju
Znać, że chcesz wszędzie być, o Mikołaju!
2. Jeszcze za życia w czasie był jednym
Na wielu miejscach, dla pomocy biednym:
Na znak, że po tym w czasie każdym wszędzie
Opieka Twoja nad wszystkimi będzie.
3. Zna Cię wschód, zachód, zna północ, południe,
Jasny jak słońce na świat cały cudnie;
Świecisz łaskami, cnotami jaśniejesz,
Ożywiasz dary, dobrodziejstwa grzejesz.
4. Idziesz nie tylko w królewskie pokoje,
I w licznych chatach widzieć ślady Twoje,
Tam wojewodów od śmierci ratujesz,
Tu z niecnot cnotę złotem wykupujesz.
5. Na ziemi będąc na morzuś był razem,
Tuś z toni dźwiگاł, tam ściętych żelazem
Wskrzesał i żywił ginących od głodu,
Łask Twych większego czy trzeba dowodu.
6. Słuch głuchym dajesz, niemym ustom mowę,
Ślepym wzrok wracasz, chromym nogi zdrowe,
Jak wielu chorych Twoim cudem zdrowi?
Niech Bar, niech Mirra wszystkim krajom powi.
7. Lecz Mirra z Barem od Krystynopola
Nie są szczęśliwsze, bo w nim Boska wola
Patronem Ciebie czyni Mikołaju!
U Bazylego synów w ruskim kraju.
8. W obrazie tylko tu jest, lecz jak żywy,
Stawisz się wszystkim opiekun prawdziwy,
Kto tylko przyjdzie i westchnie do Ciebie,
Idziesz go w każdej ratować potrzebie.
9. Owszem w przód idziesz, niżli Cię kto prosi
Na pomoc, wszak to nie jeden ogłosi:
Nie z prośbą idąc tu, lecz już z podzięką,
Żeś go z nieszczęścia dźwignął Twoją ręką.

10. Miej że tę miasto, ten klasztor w opiece,
Która nam stanie za mocną fortecę,
Przybądź nam w życiu i w ostatnim zgonie
O Mikołaju, przybądź ku obronie.

6. Wielki podziemnych krajów Apostole⁵⁵

1. Wielki podziemnych krajów Apostole,
W jasnym Senatu niebieskiego kole
Święty Ksawery witaj posadzony,
Witaj doktorskim wieńcem ozdobiony.

2. Świetny klejnocie anielskiej czystości,
Perło indyjska, ubóstwa godności,
Prędkiego dziwny wzorze posłuszeństwa,
Udział pragnącym twego nabożeństwa.

3. Naczyniem Imię Jezusa noszącym,
Prorokiem jesteś narody uczącym,
Różnemi oraz mówiąc językami,
Zażyj ich teraz do Boga za nami.

7. O, Jezu umęczony

1. O, Jezu umęczony!
Na krzyżu rozciągniony!
Dla ludzi, niech wzbudzi
Litość, Twoja męka!

2. O, Jezu umęczony!
Na krzyżu rozciągniony!
Twe rany fontany
Łask Twych niech nam będą!

3. O, Jezu umęczony!
Na krzyżu rozciągniony!
Złe chwile daj mi
Cierpieć z Twojej miłości!

4. O, Jezu umęczony!
Na krzyżu rozciągniony!
Hetmanie wojsk Panie
Broń od srogiej wojny.

⁵⁵ Dla przykładu podano jedynie trzy pierwsze zwrotki pieśni.

5. O, Jezu umęczony!
Na krzyżu rozciągniony!
Powietrze niech nie trze
Twojego poddaństwa!

6. O, Jezu umęczony!
Na krzyżu rozciągniony!
Niechaj głód nasz naród
Z daleka omija.

7. O, Jezu umęczony!
Na krzyżu rozciągniony!
Broń kary, pożary
Ognia, zgaś tak częste.

8. O, Jezu umęczony!
Na krzyżu rozciągniony!
Zaiste Twój Chryste
Obroń Krystynopol!

9. O, Jezu umęczony!
Na krzyżu rozciągniony!
Daj życie obficie
Tym, co Cię tu dali!

10. O, Jezu umęczony!
Na krzyżu rozciągniony!
Zbaw wiernych, z niezmiernych
Mąk ognia wiecznego.

8. Zalewaj się łzami

1. Zalewaj się łzami!
Krew płynie nurtami
Z Oblubieńca Twego, o duszo
W ciele Jego rany
Czyż Cię do zamiany
Śmiechów w płacz rzewny nie przymuszają.
Wszak z twej przyczyny
Jezus bez winy
Z okrutnej ręki
Ponosi męki,
Czyliż na to ciężko nie westchniesz.

2. Twoja wyuzdana
 Wolność, chwały Pana
 W tak ciężką niewolę wprawiała!
 Nóg, rąk twoich sprawa,
 Y pusta zabawa
 Nogi, ręce, serce przebiła!
 Twych myśli ciernie
 Głowę niezmiernie
 Dręczy i bodzie,
 O, zły narodzie!
 Czas już przestać tego tyraństwa.

3. Opoka się pada
 Płakać na to rada;
 A ciebie żal nic nie porusza,
 Niewinni łzy leją,
 Od żalu topnieją
 W twych winowajco oczach susza!
 Ach patrz na rany!
 A zrzucić kajdany!
 Twych grzechów, które
 Meczą po wtóre
 Tego, coć rozkoszy gotuje.

9. O Wsepitaia Maty! Hdy na sud każut staty!

1. O Wsepitaia Maty!
 Hdy na sud każut staty!
 Wo trubi, pahubi
 Ne predaway rabow.

2. Swiato rożdszaia słowo:
 Prybiżyszczce hotowo,
 W tom czasi y strasi⁵⁶
 Budy nam mołym sia.

3. Pryimy prynoszenyie,
 Wo pisnech chwałenyie,
 Ot wraha dił naha,
 Oskarzenna ukryi,

4. Izbawy od napasty,
 Hrichow tiażkia strasty,

⁵⁶ *Katechizm krótko zebrany* (Lwów 1768): „starsi”, k. 25r.

W deń, w noszczy pomoszcy
Twoieia trebuiem.

5. Hraduszcza muczenia
Yzmy; na spasenya
Put prawy nastawy
Maty lubymaia!

6. Poiuszczych: Ałhłuaia:
A szez łyuszczych struia
Prywedy wo czredy
Nebesnya. Amiń.

10. Pękaj się serce na te wieści

1. Pękaj się serce na te wieści
Oczy łzy toczcie obfite;
Siedmiu mieczami jest boleści
Serce Maryi przebite!
Ach, czyjeś serce ocaleje
Serce Maryi kiedy boleje.

2. Jak nie ma boleć, kiedy widzi
Że w bólach Syn ukochany!
Raniąc Go złość, co z niego szydzi
Jej sercu zadaje rany!
Ach, czyjeś serce ocaleje
Serce Maryi kiedy boleje.

3. Żołnierz, co zbrojną ręką w usta
Syna zuchwały⁵⁷ uderzył,
Tenże na sercu Matkę chlusta
W które nieznośny ból zmierzył!
Ach, czyjeś serce ocaleje
Serce Maryi kiedy boleje.

4. Pluszcząca z ciała krew oblewa
Syna, złość gdy Go biczuje!
W Matce krew stygnie, stąd omdlewa,
Bo w sercu każdy bicz czuje!
Ach, czyjeś serce ocaleje
Serce Maryi kiedy boleje.

57 *Chwała Boga Cudownego w Świętym Onufrym* (Lwów 1773): „zchwały”, k. [C₇v].

5. Ciernie wskroś Syna, które skronie
 Z nieznośnym bólem przenika,
 Toż się widzącej w tej koronie
 I Matki serca dotyka.
 Ach, czyjeś serce ocaleje
 Serce Maryi kiedy boleje.

6. W ręce i nogi uderzenia
 W przybiciu do krzyża młotem,
 Są w serce Matki wymierzenia
 Ostrzejszym boleści grotom.
 Ach, czyjeś serce ocaleje
 Serce Maryi kiedy boleje.

7. Syn kona, gdy Mu bok otwiera
 Złośliwa ręka sztyletem,
 Matka na sercu wraz umiera
 Żywym jest śmierci portretem.
 Ach, któż na sercu ocaleje
 Serce Maryi kiedy boleje.

SONGS BY FATHER KORNEŁ SROCZYŃSKI, HEGUMEN OF THE BASILIAN
 MONASTERY IN KRYSTYNOPOL, IN THE RECENTLY DISCOVERED PRINT
CHWAŁA BOGA CUDOWNEGO W ŚWIĘTYM ONUFRYM [THE GLORY OF GOD
 THE MIRACLE WORKER IN SAINT ONUPHRIUS] (LVIV 1773)

The Provincial Archive of the Bernardine Order in Cracow is in possession of a unique copy of a print published in one thousand copies, titled *Chwała Boga Cudownego w Świętym Onufrym* [The glory of God the Miracle Worker in Saint Onuphrius] (Lviv 1773). The edition was prepared by the Basilian monk and missionary Father Kornel Sroczyński (1731–90), Hegumen of Krystynopol (now Chervonohrad), and published by the Franciscans of Lviv with a dedication to Stanisław Szczęśny Potocki (1752–1805). The volume was published to add splendour to the introduction of the Brotherhood of Saint Onuphrius into the Basilian Orthodox church in Krystynopol. It contains sources of sacred songs with texts that have never been studied to date. In the subject literature, which begins with the writings of Fr Roman Łukań (1907–43), a historian of the Order of Saint Basil the Great, the print is referred to as ‘a little book on Saint Onuphrius’. Thanks to the discovery of a copy of *Chwała Boga Cudownego w Świętym Onufrym* by the author of this article, we can state that the volume contains the sources of the poetic texts (without music) of seven sacred songs: five of them were published in Polish (a song to Saint Onuphrius titled ‘O, Ojczyzno niespokojna!

Głód, powietrze, ogień, wojna' [Oh, my troubled Fatherland! Famine, pestilence, fire and war], two hymns to the effigy of the Crucified Jesus in the Basilian Orthodox church in Krystynopol, titled 'O, Jezu umęczony' [Oh, tormented Christ] and 'Zalewaj się łzami' [Let your tears flow], a hymn to Our Lady of Sorrows, 'Pękaj się serce na te wieści' [Break, my heart, at the news], and a song written in veneration of the effigy of Saint Nicholas in the Basilian Orthodox church in Krystynopol, titled 'W Patarześ zrodzon i tam wychowany' [In Patara you were born and raised]); two are in Ukrainian (one to Saint Onuphrius, titled 'Pomoshchnyka kto yszczeszy' [Who seeks a helper], the other to Saint Basil the Great, 'Soberyte sia z wsefennyia, wsia piwcew tyki' [Come from all the universe his praises for to sing]) transliterated into Latin script. The manuscript chronicle titled *Dziejopis monasteru krystynopolskiego Zakonu S. Bazylego Wielkiego, od R.P. 1766* [A history of the Krystynopol monastery of Saint Basil the Great, from 1766 onwards], written by Sroczyński, suggests that he composed only six of the songs in the Lviv edition under discussion, whilst he described 'Pomoshchnyka kto yszczeszy' as an 'older' composition.

The songs devoted to saints (Saint Onuphrius, Saint Basil the Great and Saint Nicholas) were marked as 'New' in the edition, which indicates that Sroczyński wrote them especially for this publication. The remaining three songs (two hymns to the Crucified Jesus and one to Our Lady of Sorrows) may have been written by Sroczyński earlier, although their dates are not given in either the print under discussion or in his other writings (it is possible that at the time of publication the compositions already functioned among the Basilians of Krystynopol).

Of special significance was the Polish song 'O, Ojczyzno niespokojna!' which opens the songs section in *Chwata Boga Cudownego*. The very beginning of the song alludes to the recent (first) partition of Poland (in 1772) and the blows suffered by the country as a result of fires, plague and invading armies (Russian and Austrian). The ending of the composition has strong patriotic overtones. Two songs are supplemented with the 'tones' to be used in performance. For the Polish song 'O, Jezu umęczony', Sroczyński recommended the 'tone' of the Ukrainian Marian song 'O Wsepitaia Maty! Hdy na sud każut staty!' [O Mother Glorified! When the Final Judgment comes], sung by the congregations of the Greek Catholic Church during Basilian missions, whereas the Polish song to Saint Nicholas, 'W Patarześ zrodzon i tam wychowany', was best sung to the melody of a song to Saint Francis Xavier, titled 'Wielki podziemnych krajów Apostole' [Great Apostle of southern lands], from the Polish Roman Catholic repertoire. The published songs with texts in Polish written by Sroczyński are evidence that Basilian monks wrote sacred songs in Polish; in particular, they prove that melodies known from both Greek Catholic and Roman Catholic repertoires were employed in their new compositions.

The sacred songs performed in the Basilian church in Krystynopol certainly played a very important role in the priestly activities of Father Sroczyński, who was both head of the monastery and also a missionary. The Polish and Ukrainian songs preserved in the Franciscan print must have been performed during the celebrations accompanying the above-mentioned introduction. Apart from the nobility, the participants included clergymen and a large congregation of Greek Catholics and Roman Catholics. The joint singing of hymns to sacred effigies worshipped by local believers helped to integrate the communities of both denominations and people of all social strata.

Almost twenty years later, the text of the song to Saint Basil the Great, ‘Soberyte sia z wsełennyia, wsia piwcew łyki’, composed and published by Father Sroczyński, was reprinted anonymously by Basilian monks in Poczajów, in an extensive music collection titled *Bohohłasnyk* (1790–91). Hence the name of the Basilian composer Father Kornel Sroczyński can be listed among the known composers of religious songs who contributed to *Bohohłasnyk*.

Translated by Paweł Gruchala

Oksana Shkurgan, absolwentka Ukraińskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego w Kijowie, obecnie doktorantka Studium Doktoranckiego Instytutu Sztuki PAN. Pod opieką naukową dr hab. Barbary Przybyszewskiej-Jarmińskiej prof. IS PAN, przygotowuje dysertację na temat „Muzyczne dziedzictwo Ukrainy. Recepcja i adaptacja muzyki tworzonej w Rzeczypospolitej dla Kościoła rzymskokatolickiego w środowiskach prawosławnych i unickich (XVII–XVIII w.)”.

o.shkurgan@wp.pl

Nowe tomy „Monumenta Musicae in Polonia”

Stanisław Sylwester Szarzyński. Opera omnia
redakcja Marcin Szelest

Tabulatura Joannis de Lublin.
Ad faciendum cantum choralem. Fundamentum. Ad faciendam correcturam
redakcja i przekład polski Elżbieta Witkowska-Zaremba
przekład angielski Anna Maria Busse Berger

www.ispan.pl/wydawnictwa/ksiazki
isnydawnictwo@ispan.pl